

ЗАЯВА

Я, Доценко Андрій Андрійович, засвідчую, що кваліфікаційна бакалаврська робота на тему: «Ліквідність банку та напрями її регулювання» написана мною самостійно. Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

11.06.2025

дата

підпис

Доценко А. А.

ініціали, прізвище

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ**

ННІ/факультет

інститут економіки та бізнес-освіти

Кафедра

фінансів і бухгалтерського обліку

Спеціальність

072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Форма навчання

денна

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри _____

(підпис)

О. В. Неізнана

(прізвище, ініціали)

« 04 » квітня 2025 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ**

1. Тема роботи

Ліквідність банку та напрями її регулювання

Керівник роботи

к. е. н., доцент Неізнана О.В.

затвержені наказом закладу вищої освіти від «04» квітня 2025 р. № 228-ст

2. Строк подання здобувачем роботи до «07» червня 2025 р.

3. Зміст кваліфікаційної роботи, об'єкт, предмет та мета дослідження:

Розділ 1. Сутність ліквідності банківської установи. Нормативно-правове забезпечення регулювання ліквідності банківської установи. Методи і прийоми аналізу ліквідності банківської установи.

Розділ 2. Загальна характеристика та визначення місця АТ «ПУМБ» в банківській системі України. Оцінка та аналіз критеріїв ліквідності АТ «ПУМБ».

Розділ 3. Адаптація світового досвіду щодо підвищення ліквідності АТ «ПУМБ». Заходи щодо підвищення ліквідності АТ «ПУМБ».

Об'єкт дослідження: діяльність АТ «ПУМБ» щодо регулювання ліквідності банківської установи.

Предмет дослідження: процес регулювання ліквідності банківської установи.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження теоретичних та методологічних основ регулювання ліквідності банку та розробка рекомендацій щодо забезпечення ліквідності банківської установи.

5. Дата видачі завдання « 04 » квітня 2025р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів МДР	Строк виконання етапів роботи	Відмітка керівника про виконання етапів (дата, підпис)
1	Підготовка розділу 1	до 11.04.2025	виконано 11.04.2025
2	Підготовка розділу 2	до 02.05.2025	виконано 02.05.2025
3.	Підготовка розділу 3	до 23.05.2025	виконано 23.05.2025
4	Отримання відгуку від наукового керівника	до 07.06.2025	виконано 07.06.2025
5	Подання кваліфікаційної роботи на перегляд завідувачу кафедри	до 10.06.2025	виконано 10.06.2025
6	Реєстрація завершеної кваліфікаційної роботи	до 13.06.2025	Реєстраційний № <u> </u> « <u>13</u> » <u>червня</u> 2025 р.
7	Попередній захист кваліфікаційної роботи на кафедрі	14.06.2025	виконано 14.06.2025
8	Підготовка до захисту в ЕК	до 20.06.2025	виконано 20.06.2025

Завдання підготував науковий керівник

_____ (підпис)

О.В. Неізнестна
(прізвище та ініціали)

Завдання одержав

_____ (підпис)

А.А. Доценко
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Доценко А.А. Ліквідність банку та напрями її регулювання. – Рукопис.

Кваліфікаційна бакалаврська робота за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Державний університет економіки і технологій. Кривий Ріг, 2025.

Кваліфікаційна бакалаврська робота присвячена дослідженню теоретичних та методологічних основ регулювання ліквідності банківської установи в умовах сьогодення.

У кваліфікаційній бакалаврській роботі на основі опрацьованих нормативно-правових документів і літературних джерел розкрито поняття «ліквідність банку», узагальнено основні методи та прийоми аналізу ліквідності банку. Визначено розуміння ліквідності банку «як запас» та «як потік», названо рівні банківській ліквідності, зокрема ліквідність пасивів банку, ліквідність активів банку, ліквідність балансу банку та ліквідність банківської системи в цілому.

Проведено аналіз діяльності АТ «ПУМБ» та визначено його місце в банківській системі України. Сформульовані висновки щодо банківської діяльності на основі обчислених показників і нормативів ліквідності банку. Визначено, що банківська установа є прибутковою, ліквідність та платоспроможність відзначається як стійка.

Здійснено аналіз інформаційного потоку ліквідності банку через оцінення динаміки активів, зобов'язань, власного капіталу та прибутковості банку, проведено коефіцієнтний аналіз ліквідності банківської установи АТ «ПУМБ», а також аналіз нормативів ліквідності банку. Особлива увага звернута на аналіз ліквідності балансу банку через поділ активів банківської установи на високоліквідні, ліквідні та неліквідні активи. Названо макроекономічні фактори, що впливають на ліквідність балансу банку.

Важливим в кваліфікаційній бакалаврській роботі є проведення аналізу чистого розриву ліквідності АТ «ПУМБ», а також здійснений GAP-аналіз з визначенням антикризових стратегічних перспектив для банківської установи.

Названо рекомендації для поліпшення регулювання ліквідністю банків до умов міжнародної практики, наголошено, що кожна банківська установа повинна самостійно забезпечувати підтримку своєї ліквідності на заданому рівні на основі як аналізу її стану, що складається на конкретні періоди часу, так і прогнозування результатів діяльності.

Ключові слова: ліквідність, банківська система, банківська установа, аналіз, активи банку, зобов'язання банку, власний капітал банку, GAP-аналіз, ризик ліквідності.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	6
1.1. Сутність ліквідності банківської установи	6
1.2. Нормативно-правове забезпечення регулювання ліквідності банківської установи	14
1.3. Методи і прийоми аналізу ліквідності банківської установи	20
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ НА ПРИКЛАДІ АТ «ПУМБ»	27
2.1. Загальна характеристика та визначення місця АТ «ПУМБ» в банківській системі України	27
2.2. Оцінка та аналіз критеріїв ліквідності АТ «ПУМБ»	34
2.3. Аналіз ліквідності балансу АТ «ПУМБ»	47
Висновки до розділу 2	54
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ АТ «ПУМБ» В СУЧАСНИХ УМОВАХ	56
3.1. Адаптація світового досвіду щодо підвищення ліквідності АТ «ПУМБ»	56
3.2. Заходи щодо підвищення ліквідності АТ «ПУМБ»	65
Висновки до розділу 3	77
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84
ДОДАТКИ	89

ВСТУП

В умовах нестабільності фінансової системи України, спричиненої військовими діями на її території, особливо важливо підтримувати стабільну роботу банківського сектору. Окупація частини країни російськими військами, зниження платоспроможності населення та зростання рівня безробіття призвели до того, що багато клієнтів банків втратили змогу виконувати свої фінансові зобов'язання. Як результат – зросла частка проблемних кредитів у банківських портфелях, що спричинило скорочення процентних доходів і збільшення витрат на формування резервів під раніше видані кредити.

У таких умовах наявність достатніх фінансових ресурсів є запорукою стабільнішого функціонування банківської системи. Водночас забезпечення її надійності вимагає не лише достатнього фінансування, але й належного рівня ліквідності. Низька ліквідність знижує платоспроможність банків, що викликає втрату довіри з боку клієнтів, зменшення доступу до зовнішніх джерел капіталу та зростання витрат, що загрожує фінансовою нестабільністю. Отже, ліквідність є критично важливим показником банківської системи, який потребує постійного аналізу, контролю та ефективного регулювання.

Дослідженнями доведено, що в економічній літературі не існує одностайної думки щодо визначення поняття ліквідності банку. Вивченню даного питання приділяється значна увага вітчизняними економістами, як то: Алексеєнко М.Д., Бутинець Ф.Ф., Герасимович А.М., Кириченко О.А., Лукаш С.І., Мороз А.М., Примостка Л.О., Шевченко Р.І. та інші. Серед іноземних вчених-економістів треба назвати О.І. Лаврушина, Сінки Д., П. Роуза та інших.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – дослідження теоретичних та методологічних основ регулювання ліквідності банку та розробка рекомендацій щодо забезпечення ліквідності банківської установи.

Завданнями написання кваліфікаційної бакалаврської роботи є:

- визначити суть та значення категорії «ліквідність» у банківській діяльності;

- проаналізувати нормативно-правове забезпечення регулювання ліквідності банківської установи;
- розробити практичні підходи щодо методик аналізу ліквідності банківської установи;
- охарактеризувати та визначити місце банківської установи у банківській системі України;
- здійснити фінансовий аналіз коефіцієнтів ліквідності банківської установи;
- проаналізувати ресурсну базу з позиції ліквідності та потреби банківської установи у ліквідних коштах;
- висвітлити адаптацію світового досвіду щодо вдосконалення процесу регулювання ліквідності банківської установи через інформованість банківського ринку;
- запропонувати напрямки регулювання ліквідності банківської установи банківської установи.

Об'єктом дослідження обрано діяльність АТ «ПУМБ» щодо регулювання ліквідності банківської установи.

Предметом дослідження виступає процес регулювання ліквідності банківської установи.

Практичне значення дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо використання результатів проведеного дослідження для більш ефективного регулювання ліквідності банківських установ.

Результати досліджень в кваліфікаційній бакалаврській роботі наведено в рекомендаціях щодо вдосконалення механізму регулювання ліквідності банку, а саме:

- ефективна реалізація процесу регулювання ліквідності можлива лише за умови комплексного бачення, яке охоплює всі ключові етапи – від виявлення та аналізу факторів, що впливають на рівень ліквідності, до моделювання та прогнозування її стану в майбутньому;
- механізм регулювання та нагляду за ліквідністю банку повинна

базуватись не лише на кількісному аналізі, але й охоплювати якісні аспекти ліквідності, оскільки такий інтегрований підхід дасть змогу регулятору здійснювати більш точний моніторинг, своєчасно виявляти навіть незначні ознаки зростання ризику ліквідності та вживати превентивних заходів для його мінімізації.

В кваліфікаційній роботі використані такі загальнонаукові методи, як аналіз і синтез, індукція і дедукція, метод діалектики, метод поєднання історичного та логічного, а також статистичні й економічні методи: аналіз рядів динаміки, коефіцієнтний аналіз тощо.

Інформаційними джерелами в процесі написання кваліфікаційної бакалаврської роботи виступали нормативно-правові документи, підручники, навчальні посібники, монографії, статті у фахових виданнях. До того ж була використана статистична і фінансова звітність АТ «ПУМБ».

За результатами дослідження опубліковано тези доповідей для участі у VI Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та здобувачів вищої освіти «Сучасна молодь в світі інформаційних технологій» (м. Херсон-Кропивницький, 16 травня 2025 року).

Для забезпечення наочності аналітичного матеріалу, а також для оформлення роботи та інформації, використовувалися пакети програм Microsoft Word та Microsoft Excel.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1 Сутність ліквідності банківської установи

Для успішного функціонування банківські установи мають щоденно підтримувати рівновагу між обсягами активних і пасивних операцій. Важливо здійснювати постійний контроль за наявністю достатніх платіжних засобів для своєчасного виконання зобов'язань перед вкладниками. Інакше кажучи, банківська установа повинна безперервно стежити за рухом грошових коштів – як надходжень, так і витрат – та ефективно управляти своєю ліквідністю.

Термін «ліквідність» (від латинської *liquidus* – рідкий, текучий) характеризується здатністю активів швидко і з мінімальними витратами перетворюватися на грошові кошти без суттєвої втрати вартості.

Ліквідність банківської установи – це багатогранне економічне явище, що еволюціонує разом із розвитком банківської системи. Наразі не існує єдиного підходу до тлумачення цього поняття, його основних характеристик, функцій, принципів, чинників впливу та ефективних методів регулювання. З огляду на економічну природу дефініції «ліквідність», слід зазначити, що у науковій літературі спостерігаються розбіжності щодо її визначення. З метою узагальнення підходів у додатку А подано трактування поняття «банківська ліквідність», запропоновані провідними вітчизняними та зарубіжними науковцями.

Деякі дослідники розглядають «ліквідність банку як його здатність своєчасно та в повному обсязі виконувати власні зобов'язання» [9]. При цьому пасиви банку поділяються на фактичні (що відображаються у балансі: депозити фізичних і юридичних осіб, власні ресурси банку) та потенційні (зафіксовані на позабалансових рахунках: зобов'язання за кредитними лініями, гарантії тощо). Водночас таке визначення зосереджується лише на здатності банку вчасно

розраховуватись за зобов'язаннями, не охоплюючи інших важливих аспектів ліквідності.

Інші дослідники ототожнюють банківську ліквідність із наявністю достатнього обсягу готівки. Згідно з цим підходом, банківська установа вважається ліквідною за умови, що її активи є високоякісними, а обсяг грошових коштів дозволяє своєчасно та повністю виконувати зобов'язання за всіма пасивними операціями.

Водночас у сучасній науковій літературі все частіше трапляється ширше трактування ліквідності, яке охоплює не лише спроможність банку розраховуватись за своїми зобов'язаннями, а й здатність паралельно здійснювати активну кредитну діяльність.

Ліквідність суб'єкта господарювання визначається не лише обсягом його активів, а й низкою додаткових чинників. Зокрема, важливу роль відіграє обсяг позабалансових зобов'язань, фінансова дисципліна в частині своєчасного виконання платіжних зобов'язань, рівень довіри з боку партнерів, а також загальна культура ділових відносин із контрагентами. Вагомим фактором є і здатність суб'єкта випускати цінні папери, які мають попит на ринку, що свідчить про його фінансову привабливість.

Варто згадати про поняття ліквідності банківської установи, наведене в постанові НБУ №368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні», а саме «ліквідність банку – це здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати)» [10].

У сучасних економічних умовах «банківську ліквідність можна розглядати як багаторівневу систему категорій, яка об'єднує поняття» [10]:

- ліквідність банківської системи;
- ліквідність банку;

- ліквідність балансу банку (ліквідність активів, ліквідність пасивів).

Ліквідність банківської системи – це здатність банків забезпечувати безперебійне й своєчасне виконання своїх фінансових зобов'язань перед усіма учасниками ринку: вкладниками, кредиторами, акціонерами. Вона передбачає наявність достатнього обсягу високоліквідних активів, які можуть бути швидко мобілізовані для виконання поточних платежів без загрози фінансової стабільності банку.

Крім того, ліквідність банківської системи відображає її можливість ефективно акумулювати тимчасово вільні кошти фізичних та юридичних осіб, перетворюючи їх у фінансові ресурси, необхідні для кредитування та інвестування. Такий підхід не лише підтримує стабільність самої банківської системи, а й сприяє розвитку реального сектору економіки, забезпечуючи зростання продуктивності, зайнятості та добробуту населення.

Ліквідність банківської системи «залежить від ліквідності банківських установ, Національного банку України і держави, а також розвитку міжбанківського ринку, що дає змогу вважати банківську систему цілісною. На ліквідність банківської системи також впливають зовнішній та внутрішній борг України, рівень інвестицій, динаміка кредиторської та дебіторської заборгованості, законодавчо-нормативна база захисту кредиторів» [11].

Тому ліквідність банку необхідно розглядати як багаторівневу категорію, що об'єднує поняття «ліквідність балансу банку (ліквідність активів, ліквідність пасивів)» та «ліквідність банку». Адже ліквідність банку залежить від ліквідності його балансу, який формується ліквідністю активів і пасивів. Зокрема, Є. Галицька, Л. Висоцька розглядають «ліквідність фінансових установ як трирівневу систему, яка включає такі елементи: ліквідність активів і пасивів (перший рівень), ліквідність балансу банку та ліквідність банку (другий рівень), ліквідність банківської системи (третій рівень)» [12]. Тоді як І. Косарева та Д. Крамська виділяють «чотирирівневу систему ліквідності банку, яка складається з ліквідності активів і пасивів (перший рівень), ліквідність балансу (другий рівень), ліквідність банку (третій рівень) та

ліквідність банківської системи (четвертий рівень) (рис. 1.1)» [13].

Ліквідність балансу – це характеристика фінансового стану банку, що визначається через співвідношення між окремими статтями активів і пасивів, які групуються за ступенем терміновості погашення зобов'язань і реалізації активів. Важливо підкреслити, що ліквідність балансу є складовою загальної ліквідності банку, а не окремим чи суперечливим поняттям. Вони тісно взаємопов'язані: стан ліквідності балансу прямо впливає на загальну платоспроможність банку. Тому розгляд цих категорій як несумісних є некоректним (дод. Б). На думку О. Фуксмана, ліквідність балансу банку трактується «як баланс активних і пасивних статей за термінами, тоді як ліквідність банку визначається багатьма економістами як його здатність своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями» [3].

Рис. 1.1. Рівні банківської ліквідності

Джерело: складено автором на основі [3; 11; 13-15]

Варто виділити певні фактори, які впливають на ліквідність банківського

балансу: «співвідношення строків залучення ресурсів та строків розміщення коштів, структура активів, ступінь ризикованості активних операцій, структура пасивів, якість управління ліквідності банком» [11].

Ліквідним баланс банку вважається тоді, коли «його стан дає змогу за рахунок швидкої реалізації активів покривати термінові зобов'язання за пасивами. Можливість швидкого перетворення активів банку в грошову форму для виконання власних зобов'язань зумовлена багатьма чинниками, серед яких головний – відповідність термінів та обсягів розміщення фінансових ресурсів термінам та обсягам їх залучення. На основі балансу банку можна розрахувати ліквідності, з яких окремі регламентовані Національним банком України, а інші можуть бути визначені самостійно для потреб банку при проведенні аналізу його надійності» [11].

Ліквідність активів означає здатність майна або фінансових ресурсів бути швидко і з мінімальними втратами конвертованими у грошові кошти чи інші платіжні засоби, які можуть бути безпосередньо використані для виконання фінансових зобов'язань. Така трансформація активів у грошову форму дозволяє суб'єктам господарювання своєчасно реагувати на потреби в платіжних засобах, зберігаючи платоспроможність і фінансову стійкість. Отже, під ліквідністю активів розуміють їх здатність швидко та з найменшими витратами перетворюватися на готівку.

Ліквідність банку тісно пов'язана з ліквідністю активів і пасивів банку, оскільки «активи характеризують розміщення і використання залучених банком коштів, пасиви відображають джерела формування фінансових ресурсів банку, а ліквідність показує взаємозв'язок між ними. Пасиви та активи банків повинні бути збалансовані за строками та розмірами погашення, інакше може виникнути ризик неспроможності банку своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за власними зобов'язаннями. Отже, необхідною умовою забезпечення ліквідності балансу банку є групування активів і пасивів банку за ступенем ліквідності» [14].

Ліквідність пасивів визначається здатністю зобов'язань залишатися

стабільними та передбачуваними незалежно від змін ринкової кон'юнктури, зокрема коливань відсоткових ставок. До ліквідних пасивів «належать залишки на поточних рахунках постійних клієнтів банку, кредити, отримані від міжнародних фінансових організацій, кошти, одержані від емісії довгострокових облігацій банку тощо» [15].

Детальна та найбільш повна класифікація активів банківських установ за ступенем ліквідності виглядає таким чином [16].

I група – готівка та еквіваленти готівки (найвища ліквідність): «готівка (монети та банкноти), кошти на розрахункових рахунках, короткострокові депозити, монети та банкноти на руках, залишки на рахунках у центральному банку» [16].

II група – короткострокові активи (середня ліквідність), як правило, високоліквідні «активи, включаючи грошові кошти на користь банку, готівка в дорозі (в процесі інкасації)» [16]:

- короткострокові кредити, наприклад, одноденні, тижневі, місячні;
- банківські гарантії;
- інвестиції в короткострокові державні та корпоративні цінні папери (з терміном погашення до 1 року);
- наявні активи в системі електронних платежів;
- інші короткострокові активи.

III група – середньострокові активи (помірна ліквідність), до яких належать:

- середньострокові кредити (з терміном погашення до 3 років);
- інвестиції у середньострокові цінні папери (з терміном погашення до 3 років);
- заставні активи (з терміном до 3 років).

IV група – довгострокові активи (низька ліквідність), які складаються з і до яких належать:

- довгострокових кредитів (з терміном погашення понад 3 роки);
- інвестицій у довгострокові цінні папери (з терміном погашення понад

3 роки);

- нерухомість;
- обладнання;
- інші довгострокові активи.

V група – неліквідні активи (найнижча ліквідність), які «не можуть бути швидко переведені в готівку без значних втрат вартості» [16].

Як уже згадувалося, ліквідність банку базується на постійному дотриманні необхідного балансу між власним капіталом, залученими ресурсами та їх ефективним розміщенням. Цей баланс досягається через оперативне управління структурою активів і пасивів. У світовій банківській теорії ліквідність трактується у двох аспектах: як «запас» і як «потік».

Під ліквідністю як «запас» розуміють здатність банку на певний момент виконати всі свої зобов'язання перед клієнтами, використовуючи при цьому високоліквідні активи або резерви, що не були задіяні. Такий підхід акцентує увагу на готовності банку миттєво реагувати на фінансові потреби за рахунок внутрішніх ресурсів.

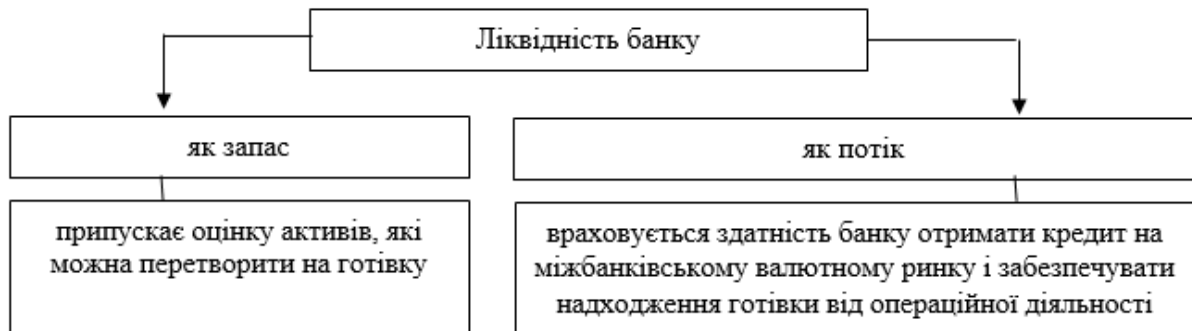

Рис. 1.2. Розуміння поняття ліквідності банку

Джерело: сформовано автором на основі [17, с. 159]

Отже, поняття ліквідності як «запасу» дає змогу оцінити поточну спроможність банку виконувати свої зобов'язання, виходячи з наявних високоліквідних ресурсів на певний момент часу. Проте цей підхід має обмеження, оскільки не враховує динамічну природу банківської діяльності. У реальних умовах ліквідність постійно змінюється під впливом внутрішніх і

зовнішніх чинників, і ситуація, коли банк на початку має достатній обсяг ліквідних активів, не гарантує стійкості в майбутньому.

З часом може виникнути дефіцит ліквідності, якщо зобов'язання зростають швидше, ніж можливості трансформувати активи у грошову форму. Саме тому для більш повного і достовірного аналізу була розроблена концепція ліквідності як «поток», яка враховує зміну грошових потоків у часі та дозволяє прогнозувати й запобігати потенційним загрозам втрати ліквідності.

Ліквідність як «потік» розглядається в контексті її змін у часі та передбачає аналіз динамічних процесів, що впливають на здатність банку підтримувати необхідний рівень платоспроможності протягом певного періоду. Такий підхід базується на оцінці майбутньої фінансової ситуації банку, з урахуванням впливу як надходжень (вхідних грошових потоків), так і платежів (вихідних потоків), а також здатності банку оперативної реагувати на можливі ризики, змінюючи структуру активів і пасивів.

Підтримання стабільного рівня ліквідності можливе завдяки ефективному управлінню фінансовими ресурсами, що включає оптимізацію активних і пасивних операцій, залучення додаткового фінансування, підвищення прибутковості та фінансової стійкості. Ліквідність у вигляді «поток» дозволяє не лише виявити наявні ризики, а й своєчасно передбачити можливі проблеми у забезпеченні зобов'язань у майбутньому.

Прогнозування ліквідності, як правило, здійснюється на короткотерміновий період – від одного до трьох місяців – і є ключовим елементом у системі управління поточною ліквідністю банку. Такий підхід дає змогу не лише зберігати стабільність банківської діяльності, а й ефективно реагувати на зміну ринкових умов.

Таким чином, кожна банківська установа має самостійно відповідати за підтримання належного рівня своєї ліквідності, спираючись як на регулярний аналіз поточного фінансового стану, так і на прогнозні оцінки майбутньої діяльності. Такий підхід передбачає впровадження системного моніторингу, який дозволяє своєчасно виявляти ризики та відхилення від запланованих

показників ліквідності.

На основі результатів цього аналізу банк повинен розробляти й реалізовувати науково обґрунтовану економічну політику, спрямовану на ефективне управління ключовими фінансовими параметрами. Це включає формування достатнього рівня статутного капіталу, створення та поповнення резервів, управління структурою пасивів і активів, а також раціональне проведення кредитних і інвестиційних операцій. Лише за таких умов можливо забезпечити стабільність ліквідності, фінансову стійкість і довіру з боку вкладників, інвесторів та регуляторів.

1.2 Нормативно-правове забезпечення регулювання ліквідності банківської установи

Ліквідність банківської установи в Україні регулюється на законодавчому та нормативному рівнях, що забезпечує комплексний підхід до управління цим ключовим показником фінансової стійкості. Основу правового регулювання становлять Закони України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 року (зі змінами та доповненнями) та «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 року (зі змінами та доповненнями).

Крім того, Національний банк України здійснює оперативне регулювання ліквідності банків через видання нормативно-правових актів, зокрема постанов Правління НБУ, інструкцій та положень, які визначають порядок розрахунку нормативів ліквідності, вимоги до звітності, методи оцінки ризиків та заходи впливу у разі їх порушення.

Згідно ст. 7-1 Закону України «Про Національний банк України», НБУ «за наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, виникнення обставин, що загрожують стабільності банківської та/або фінансової системи України, має право визначати тимчасові особливості регулювання та нагляду за банками або іншими особами, які можуть бути

об'єктом перевірки Національного банку, у тому числі особливості підтримання ліквідності банків» [18].

Регулювання ліквідності банків – це механізм, який застосовується Національним банком України для забезпечення ефективного функціонування грошово-кредитного ринку. Його основна мета – підтримання стабільності банківської системи та контроль за обсягом грошової маси в обігу відповідно до встановлених монетарних параметрів. НБУ «здійснює регулювання грошово-кредитного ринку з використанням різних монетарних механізмів та інструментів, у тому числі і через рефінансування банків» [19].

Кредити рефінансування надаються НБУ у рамках виконання ним функції кредитора останньої інстанції. Така роль передбачена Законом України «Про Національний банк України», згідно з яким «кредитор останньої інстанції – це, зазвичай, саме НБУ, до якого може звернутися банк або інша кредитна установа в разі потреби в рефінансуванні, коли всі інші можливості залучення ресурсів уже вичерпані» [19]. НБУ «має право, але не зобов'язаний, надавати кредити для рефінансування банку, якщо це не тягне за собою ризиків для банківської системи» [18-19].

Кредити рефінансування відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності банківської системи, адже вони «призначені для підтримки ліквідності банків у разі виникнення неочікуваного та тимчасового її дефіциту» [19]. Така ситуація може виникнути, наприклад, через раптовий відплив ресурсів (як-от масове вилучення депозитів населенням) або затримки з поверненням коштів, вкладених у кредити, цінні папери чи інші активи. У таких випадках банки можуть звернутися до НБУ за кредитами рефінансування, що дає їм можливість вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання перед клієнтами та контрагентами. Таким чином, «механізм рефінансування банків виступає одним із ключових інструментів підтримки стабільності національної грошової одиниці – гривні, забезпечуючи безперервне функціонування банків та підтримку довіри до фінансової системи країни» [19].

В ст. 9 закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. зазначено, що «НБУ має право встановлювати вимоги до банківської групи та/або підгруп банківської групи на консолідованій та субконсолідованій основі щодо достатності ліквідності: мінімальні значення нормативів ліквідності; підвищені значення нормативів ліквідності згідно з частиною двадцять п'ятою цієї статті; вимоги щодо достатності внутрішньої ліквідності» [20].

Також заслуговує на увагу ст. 35-2 закону України «Про банки і банківську діяльність», де визначено, що «банк зобов'язаний на постійній основі підтримувати рівень ліквідності, достатній для забезпечення своєчасного та повного виконання своїх зобов'язань у разі настання строку їх погашення і одночасного дотримання» [20]:

- 1) мінімальних значень нормативів ліквідності, установлених НБУ;
- 2) підвищених значень нормативів ліквідності, установлених НБУ;
- 3) рівня достатності внутрішньої ліквідності.

В постанові Правління НБУ від 17.09.2015 р. №615 «Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи» сказано, що «НБУ здійснює регулювання ліквідності банківської системи в межах та обсягах, що визначені Правлінням НБУ після розгляду зазначеного питання Комітетом з монетарної політики НБУ» [21]. Отже, НБУ, згідно світової практики, «здійснює управління ліквідністю банків на короткостроковій основі та використовує для цього наступні інструменти» [21; 22, с. 28]:

– операції з рефінансування («кредити до наступного робочого дня (кредити овернайт), кредити рефінансування шляхом проведення тендерів із підтримання ліквідності банків строком до 14 днів та строком до 90 днів (короткострокові кредити рефінансування); кредитів рефінансування шляхом проведення тендерів із підтримання ліквідності банків строком від одного до п'яти років (довгострокові кредити рефінансування)» [21]);

– операції прямого репо, які є «нерегулярним стандартним інструментом,

спрямованим на підтримку ліквідності банків у разі неочікуваних коливань ліквідності» [21];

- операції з власними борговими зобов'язаннями;
- операції з державними облігаціями України.

Відповідно до Положення про екстрену підтримку Національним банком України ліквідності банків від 14.12.2016 р. №411, НБУ «здійснює екстрену підтримку ліквідності платоспроможних банків, які мають, за оцінкою Національного банку, вплив на стабільність фінансової системи, тимчасову потребу в підтриманні ліквідності для виконання зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами (крім пов'язаних із банком осіб) і вичерпали інші джерела підтримання ліквідності, у тому числі на міжбанківському кредитному ринку та за допомогою стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи» [23]. Екстрена підтримка ліквідності банків є «інструментом короткострокового покриття тимчасового дефіциту їх ліквідності, який не повинен застосовуватись як заміщення необхідної додаткової капіталізації банку або вирішення його структурних проблем» [23].

В цьому положення також зазначено, що «кредит для екстреної підтримки ліквідності надається банкам для підтримки ліквідності з метою забезпечення виконання його зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами (крім пов'язаних із банком осіб). Кредит для екстреної підтримки ліквідності банку надається на строк до 90 днів» [23].

Згідно постанови Правління Національного банку України від 24.02.2022 р. №22 «Про особливості регулювання ліквідності банків у період дії воєнного стану», НБУ «проводить бланкові операції з рефінансування (кредити овернайт та бланкові кредити рефінансування) відповідно до діючих нормативно-правових актів з урахуванням особливостей, визначених цією постановою, та на підставі вже укладених діючих генеральних кредитних договорів» [24].

Обґрунтування бланкового рефінансування банків у період воєнного стану полягало в «нагальній потребі підтримати їхню ліквідність в умовах

швидкого відтоку коштів. В умовах війни, коли відбуваються різкі зміни в економічній активності та поведінці клієнтів, банки зіткнулися з суттєвими труднощами у формуванні пулу активів, який традиційно забезпечується ліквідними інструментами, такими як іноземна валюта або облігації внутрішньої державної позики (ОВДП)» [25].

Економічні нормативи визначає НБУ, що є розрахунковими величинами, згідно з якими здійснюється управління грошовим обігом і банківською діяльністю. Постановою НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 р. №368 [10] визначено обов'язкові до виконання всіма банками України економічні нормативи. Це правило закріплено в Постанові НБУ «Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні» № 803-рш від 15.12.2017 р. [26].

До економічних нормативів ліквідності, що встановлює НБУ, відносять: норматив короткострокової ліквідності (Н6), коефіцієнт покриття ліквідністю (*LCR*), коефіцієнт чистого стабільного фінансування (*NSFR*).

Норматив короткострокової ліквідності (Н6) є одним із ключових показників оцінки фінансової стабільності банків, оскільки визначає мінімально допустимий рівень ліквідних активів, достатній для покриття зобов'язань банку протягом одного року. Згідно з вимогами НБУ, нормативне значення Н6 повинно було становити не менше 60%, що гарантувало здатність банків своєчасно виконувати короткострокові фінансові зобов'язання. Однак, відповідно до постанови Правління Національного банку України від 23.03.2022 року №59 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України», з 23.03.2022 року економічний норматив Н6 було скасовано. Це рішення стало логічним кроком у рамках завершення перехідного етапу впровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування (*NSFR*), що відповідає міжнародним стандартам Basel III.

Економічна характеристика коефіцієнтів ліквідності представлена в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Економічна характеристика коефіцієнтів ліквідності банківської установи

Назва коефіцієнту	Значення коефіцієнту	Розрахунок коефіцієнту	Нормативне значення
Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR _{ВВ})	норматив ліквідності, який «установлює мінімально необхідний рівень ліквідності за всіма валютами для покриття чистого очікуваного відпливу грошових коштів за всіма валютами протягом 30 календарних днів з урахуванням стрес-сценарію» [27].	відношення високоякісних ліквідних активів за всіма валютами до чистого очікуваного відпливу грошових коштів за всіма валютами.	не менше 100%
Коефіцієнт покриття ліквідністю за іноземними валютами (LCR _{ІВ})	норматив ліквідності, який «установлює мінімально необхідний рівень ліквідності за всіма іноземними валютами для покриття чистого очікуваного відпливу грошових коштів за всіма іноземними валютами протягом 30 календарних днів з урахуванням стрес-сценарію» [27].	відношення високоякісних ліквідних активів за іноземними валютами до чистого очікуваного відпливу грошових коштів за іноземними валютами.	не менше 100%
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR)	норматив ліквідності, який «установлює мінімально необхідний рівень стабільного фінансування, якого буде достатньо для забезпечення фінансування діяльності банку протягом одного року» [27].	співвідношення обсягу наявного стабільного фінансування до обсягу необхідного стабільного фінансування.	не менше 90%

Джерело: складено за даними [10; 27; 28]

Банк розраховує *NSFR* за такою формулою:

$$NSFR = \frac{ASF}{RSF - HKP} \quad (1.1)$$

де *ASF* – наявне стабільне фінансування;

RSF – необхідне стабільне фінансування;

HKP – величина непокритого кредитного ризику, визначена згідно з Інструкцією №368 [10].

У разі «наявності в банку документів клієнтів банку, що не виконані банком у встановлений договором чи визначений законодавством України строк, значення *NSFR* дорівнює нулю з часу виникнення невиконаних

зобов'язань» [10; 28].

Таким чином, одним із важливих напрямів підтримання ліквідності банківської системи є нормативно-правове регулювання рівня ліквідності банківських установ загалом, та в умовах воєнного стану зокрема. Регулювання банківської ліквідності здійснюється з метою попередити виникнення системної кризи ліквідності банківської системи, яка може з'явитися через проблеми ліквідності в одному банку, що неминуче призведе до фінансових проблем у інших банківських установах.

Основним регулятором, який здійснює забезпечення ліквідності банківської системи є НБУ. З проведеного дослідження визначено, до інструментів регулювання банківської ліквідності відносять: інструменти резервування; інструменти рефінансування та наглядові інструменти.

З 2019 року, імплементуючи вимоги Базеля III у практичну діяльність банківської системи України, НБУ впроваджено розрахунок коефіцієнта покриття ліквідністю (*LCR*) та коефіцієнта стабільного довгострокового фінансування (*NSFR*).

1.3 Методи і прийоми аналізу ліквідності банківської установи

При оцінці ліквідності банківської установи науковці зазвичай виділяють методи внутрішньої та зовнішньої оцінки ліквідності. Ці підходи ґрунтуються на різних джерелах інформації, а також на рівні доступу до фінансових показників банку та меті проведення оцінювання (табл. 1.2).

Внутрішня оцінка ліквідності здійснюється самою банківською установою, як правило, з метою оперативного управління ресурсами, аналізу ризиків та планування майбутніх фінансових потоків. Такий підхід базується на повному доступі до всіх внутрішніх звітів, балансів, інформації про структуру активів і пасивів, рівень залучених та розміщених коштів, динаміку грошових потоків тощо.

Таблиця 1.2

Методи оцінки ліквідності банківської установи

Метод	Суть методу	Застосування
Внутрішні		
Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу	Розрахунок співвідношення залишків ліквідних активів і зобов'язань банку, які відображаються в балансі	1. При управлінні ліквідністю у великих банках і банках, де відсутня можливість проводити аналіз платіжних потоків. 2. При внутрішньому аналізі – органами контролю, рейтинговими агентствами.
Аналіз грошових потоків	Розрахунок на дату, яка аналізується, всіх вхідних і вихідних грошових потоків	1. При управлінні ліквідністю більшістю банків, здатних організувати в себе моніторинг і оцінку грошових потоків, що проводяться банком. 2. При зовнішньому аналізі застосовується рідко, оскільки в офіційній звітності банку не має всієї необхідної інформації.
Зовнішні		
Оцінка величини чистого вибуття зобов'язань банку	Розраховується обсяг ліквідних коштів, які потрібні банку в разі максимального зменшення зобов'язань банку	1. При управлінні ліквідністю середніми банками, які здійснюють велику кількість операцій, за неможливості використання методу аналізу платіжних потоків. 2. При зовнішньому аналізі використовується також активно, як і коефіцієнтний метод.
Оцінка зміни характеристики платоспроможності банку	Оцінюються сигнали з ринку, які свідчать про погіршення платоспроможності банку	1. При управлінні ліквідністю як самостійний метод використовується дуже рідко, лише як додатковий індикатор. 2. При зовнішньому аналізі використовують переважно клієнти банку.

Джерело: сформовано автором на основі [29]

Зовнішня оцінка ліквідності проводиться регуляторними органами (наприклад, НБУ), рейтинговими агентствами, інвесторами або партнерами банку. Вона ґрунтується на публічно доступній інформації – звітах банків, аудиторських висновках, фінансових показниках, що подаються до НБУ.

Оцінка ліквідності банківської установи на основі коефіцієнтів є одним із найпоширеніших і найдоступніших методів аналізу фінансової стійкості банків. Суть цього методу полягає в розрахунку низки коефіцієнтів, які відображають здатність банку своєчасно виконувати свої зобов'язання перед вкладниками, кредиторами та іншими контрагентами (табл. 1.3).

Показники ліквідності балансу банку

Показник	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника	Орієнтовне значення
1. Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$K_{\text{лт}} = \frac{K_{\text{к}} + K_{\text{кр}}}{D}$	Показує можливість банку погасити коштами з каси і коррахунків зобов'язань за депозитами (D)	Не менше 20%
2. Коефіцієнт загальної ліквідності	$K_{\text{зг}} = \frac{A}{З}$	Характеризує максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань ($З$) всіма активами (A)	Не менше 100%
3. Коефіцієнт відношення високоліквідних активів до робочих	$K_{\text{вл}} = \frac{A_{\text{вл}}}{A_{\text{р}}}$	Характеризує частку високоліквідних активів ($A_{\text{вл}}$) у робочих активах ($A_{\text{р}}$)	Не менше 20%
4. Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	$K_{\text{рл}} = \frac{A_{\text{д}}}{З}$	Характеризує забезпечення дохідними активами банку ($A_{\text{д}}$) його зобов'язань ($З$)	-
5. Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (з метою визначення незбалансованої ліквідності)	$K_{\text{л}} = \frac{КР}{D}$	Розкриває наскільки видані кредити ($КР$) забезпечені всіма залученими депозитами (D), тобто показує чи є незбалансована ліквідність	70-80%
6. Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	$K_{\text{зв}} = \frac{A_{\text{вл}} + A_{\text{м}}}{З}$	Розкриває здатність банку погасити зобов'язання ($З$) високоліквідними активами ($A_{\text{вл}}$) і шляхом реалізації майна ($A_{\text{м}}$)	-

Джерело: сформовано автором на основі [28-29]

Такі коефіцієнти ліквідності дозволяють:

- оцінити структуру балансу банку;
- визначити рівень стабільності зобов'язань;
- ідентифікувати необхідність у залученні додаткових ліквідних коштів;
- виявити потенційні загрози втрати платоспроможності;
- забезпечити регулярний моніторинг поточного фінансового стану банку.

Більшість показників розраховується у вигляді співвідношення між активами (особливо ліквідними) та відповідними групами зобов'язань. Зокрема,

співвідношення ліквідних активів до поточних зобов'язань; коефіцієнт покриття ліквідністю та інші. Усі ці коефіцієнти входять до переліку обов'язкової звітності, яку банки подають до Національного банку України. НБУ використовує їх у процесі регуляторного нагляду та контролю за достатністю рівня ліквідності банківських установ, своєчасно реагуючи на відхилення від встановлених нормативів.

Отже, коефіцієнтний метод є базовим інструментом у системі внутрішнього фінансового моніторингу банку та зовнішнього нагляду з боку регуляторних органів, забезпечуючи прозорість, стабільність і контроль у банківському секторі.

Використання перелічених та інших показників дозволяє здійснювати комплексний аналіз стану ліквідності банку, а також більш точно оцінювати ризики її незбалансованості. Такий підхід надає змогу виявляти потенційні проблеми, що можуть виникнути внаслідок дефіциту ліквідних ресурсів, і оперативно вживати заходів для їх запобігання. Точне визначення потреби в ліквідних коштах відіграє ключову роль у процесі управління банківською ліквідністю, адже дозволяє не лише уникати критичних ситуацій, а й оптимізувати структуру активів і пасивів.

Однак коефіцієнтний метод має певні обмеження – зокрема, він не відображає строкову структуру активів і зобов'язань, що є вкрай важливим для оцінки ліквідності у динаміці. Тому в практиці банків дедалі частіше застосовується аналіз за допомогою матриці фондування (*funding matrix*), яка дозволяє порівнювати вхідні та вихідні грошові потоки на різні періоди часу.

Для подолання недоліків коефіцієнтного методу оцінення ризику ліквідності, органам банківського нагляду доцільно розробляти альтернативні або додаткові коефіцієнти до обов'язкових нормативів. Такі коефіцієнти повинні мати порогові значення, адаптовані до специфіки діяльності кожної кредитної установи, а також враховувати різноманітні складові ризику, що впливають на ліквідність банку.

Розроблення власної системи економічних коефіцієнтів передбачає гнучкі

підходи до оцінки ліквідності. Мова йде про здійснення коригування активів і пасивів з урахуванням можливого додаткового залучення коштів або їхнього відпливу, а також врахування ризику втрати вкладень унаслідок зміни фінансового стану позичальників або загальної кон'юнктури ринку.

Індивідуалізація коефіцієнтів ліквідності дозволяє не лише враховувати реальні ризики, з якими стикається конкретна банківська установа, але й підвищити ефективність процесу нагляду за ліквідністю, забезпечити своєчасне реагування на негативні тенденції і запобігти виникненню системних загроз у банківській сфері.

Спираючись на прогноз руху грошових коштів на рахунках клієнтів, банк визначає обсяг можливого припливу та вибуття коштів. Цей прогноз дає змогу банку забезпечити збалансованість ліквідності, своєчасно реагувати на потенційні ризики нестачі ресурсів та ефективно планувати структуру активів і пасивів. У результаті банк отримує інструмент для підвищення фінансової стабільності та мінімізації ризику порушення платоспроможності.

Однак структурне поняття ліквідності, на відміну від класичного поділу на запас і потік, пропонує системний погляд на ліквідність як взаємозв'язок її кількісних та якісних складових (рис. 1.3).

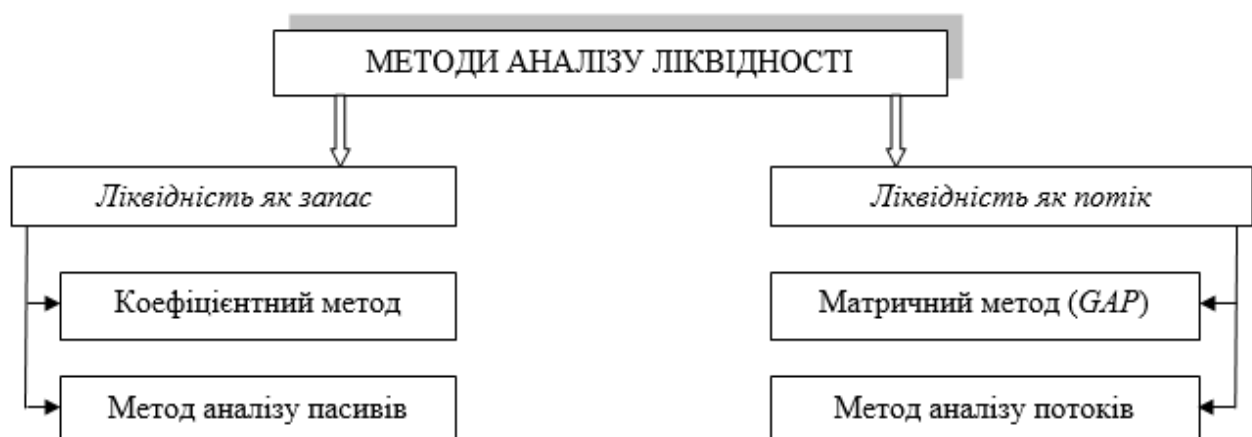

Рис. 1.3. Схема методів аналізу ліквідності банку

Джерело: сформовано автором на основі [28-29]

У такому підході ліквідність банку визначається не лише рівнем активів чи прогнозом потоків, але й структурою джерел фінансування, стратегією

управління ризиками, здатністю банку до адаптації в умовах кризи, а також репутаційними факторами.

В процесі аналізу ліквідності банківських установ особлива увага приділяється методу порівняння. Порівняння як спосіб дослідження здійснюється через зіставлення одного показника (невідомого) з іншими (відомими) з метою визначення спільних рис або розбіжностей між ними.

Таким чином, методи і прийоми аналізу ліквідності банківських установ ґрунтуються на традиційних основах економічного аналізу.

До складу прийомів економічного аналізу включають якісні (абстрактно-логічні) та кількісні (описові і аналітичні). Методичний аспект аналітичного дослідження діяльності банківських установ включає: логічні методи, методи детермінованого факторного аналізу, методи стохастичного факторного аналізу та методи економічних завдань.

Висновки до розділу 1

Результатом дослідження є теоретичне узагальнення і вирішення методологічних проблем регулювання ліквідністю в банківських установах України. Отримані результати свідчать про досягнення поставлених завдань дослідження та дають змогу зробити такі висновки:

1. Ліквідність – спроможність одного чи групи фізичних осіб, фірми чи будь-якої іншої організації погасити свої фінансові зобов'язання.

2. Банківська ліквідність відіграє життєво важливу роль як у діяльності самих банків, так і у фінансовій системі країни. Щоденна робота з підтримування достатнього рівня ліквідності є неодмінною умовою самозбереження та виживання банку. Без ліквідності банк не може виконувати свої функції і проводити операції з обслуговування клієнтів, тому вирішення проблем ліквідності повинно мати найвищий пріоритет у роботі менеджменту банку. Фактично банківська діяльність заснована на довірі, і якщо підривається

довіра до банку, то все інше руйнується дуже швидко. Розвиток сучасних ринків та пропонувані ними фінансових інструментів значно розширює можливості банків щодо управління ліквідністю, одночасно ускладнюючи процес вибору оптимального рішення.

3. Одним із важливих напрямів підтримання ліквідності банківської системи є нормативно-правове регулювання рівня ліквідності банківських установ загалом, та в умовах воєнного стану зокрема. Регулювання банківської ліквідності здійснюється з метою попередити виникнення системної кризи ліквідності банківської системи, яка може з'явитися через проблеми ліквідності в одному банку, що неминуче призведе до фінансових проблем у інших банківських установах.

4. Основним регулятором, який здійснює забезпечення ліквідності банківської системи є НБУ. З проведеного дослідження визначено, до інструментів регулювання банківської ліквідності відносять: інструменти резервування; інструменти рефінансування та наглядові інструменти.

5. Ліквідність можна розуміти як запас або як потік. Вимір ліквідності з точки зору запасів передбачає оцінку активів, які можна перетворити в готівкові кошти. В цьому випадку для визначення достатності ліквідних активів необхідно порівняти наявні запаси з потребами в ліквідних коштах. На відміну від поглядів на ліквідність як запас або потік, заслуговує уваги структурне поняття ліквідності. Структурне регулювання обсягу ліквідних коштів передбачає оптимізацію їхнього обсягу за рахунок внутрішнього перерозподілу структури фінансових ресурсів за активами і пасивами балансу. Перерозподіл здійснюється як потік. Але потік не зовнішній, а внутрішній.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ НА ПРИКЛАДІ АТ «ПУМБ»

2.1. Загальна характеристика та визначення місця АТ «ПУМБ» в банківській системі України

АТ «Перший Український Міжнародний Банк» (АТ «ПУМБ») – це «великий і надійний приватний банк, який вже 33 роки працює на українському фінансовому ринку та надає клієнтам якісні банківські послуги та постійно удосконалює сервіс. АТ «ПУМБ» входить у десятку найбільших банків України за ключовими фінансовими показниками. АТ «ПУМБ» є універсальним банком, діяльність якого зосереджена на комерційних, роздрібних та інвестиційно-банківських операціях» [30].

АТ «Перший Український Міжнародний Банк» було засновано 20.11.1991 року, а свою діяльність він розпочав у квітні 1992 року. За роки функціонування АТ «ПУМБ» став однією з провідних банківських установ України, що надає повний спектр фінансових послуг як фізичним, так і юридичним особам. Зокрема, банк здійснює: залучення коштів на депозитні рахунки; кредитування населення та бізнесу; інвестування в цінні папери; платіжне обслуговування в межах України та міжнародні перекази; операції з іноземною валютою; емісію та обслуговування платіжних карток [30].

З 2 вересня 1999 року АТ «ПУМБ» є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (реєстраційне свідоцтво №102 від 06.11.2012 року), відповідно до Закону України № 2740-III «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб». Важливо зазначити, що згідно з тимчасовими змінами до законодавства, починаючи з 13.04.2022 року та протягом воєнного стану в Україні (а також упродовж трьох місяців після його завершення), Фонд гарантує повне відшкодування вкладів кожному вкладнику без обмеження суми (у 2002 році граничний розмір компенсації складав 200 тис. грн. на одну особу).

АТ «ПУМБ» активно підтримує свою фінансову стійкість, дотримується вимог регулятора та зберігає довіру клієнтів завдяки високій якості обслуговування та надійності.

Станом на 31.12.2023 року структура акціонерного капіталу АТ «ПУМБ» виглядає наступним чином: 92,3% акцій належить компанії «СКМ ФІНАНС», ще 7,7% – компанії SCM HOLDINGS LIMITED, зареєстрованій на Кіпрі. Фактичний контроль над банком здійснює громадянин України Рінат Ахметов.

Щодо розгалуженості мережі обслуговування, то на кінець 2023 року банк мав у своєму розпорядженні 5 регіональних центрів та 215 відділень по всій території України. Для порівняння, станом на 31 грудня 2022 року кількість відділень становила 213, а кількість регіональних центрів залишалась незмінною – 5 [30]. Це свідчить про стабільність банку та поступовий розвиток його інфраструктури навіть в умовах воєнного стану.

У 2023 році АТ «ПУМБ» здобув визнання одразу в кількох престижних номінаціях, що підтверджують його стабільність і надійність. Згідно з рейтингом «Банківська незламність. First-Half 2023», складеним Асоціацією українських банків, банк був відзначений як лідер серед установ з приватним капіталом у двох категоріях: «Банківська підтримка бізнесу» – за обсяг виданих кредитів юридичним особам, а також як «Надійний партнер українців» — за обсяг кредитування фізичних осіб.

Крім того, у квітні 2023 року провідне українське видання NV спільно з інвестиційною компанією Dragon Capital оприлюднили рейтинг «ТОП-15 найстійкіших банків країни», що визначає найнадійніші фінансові установи, яким довіряють як вкладники, так і експертна спільнота. У цьому рейтингу АТ «ПУМБ» посів 2 місце серед банків із приватним українським капіталом і 11 місце в загальному списку усіх банків країни. Це підтверджує високу репутацію банку, його спроможність адаптуватися до складних умов та ефективно підтримувати економіку України [30].

Експерти премії FinAwards 2023 високо оцінили досягнення АТ «ПУМБ», відзначивши банк у п'яти ключових номінаціях. Зокрема, ПУМБ здобув дві

золоті нагороди: у категорії «Найкраща платіжна картка» за дебетову картку всеКАРТА та в категорії «Найкраща кредитна картка» за кредитну картку всеМОЖУ. Крім того, банк посів друге місце, отримавши срібло в номінації «Найкращий банк для клієнтів малого та середнього бізнесу (МСБ)». Такий успіх свідчить про високий рівень сервісу та інноваційні рішення, які пропонує ПУМБ своїм клієнтам.

АТ «ПУМБ» отримав престижну нагороду STP Award від Commerzbank AG (Франкфурт, Німеччина), одного з найбільших банків Німеччини та у ТОП-50 світових банків за розмірами активів, за найвищий рівень STP-обробки комерційних та міжбанківських платежів. У рамках щорічного рейтингу «25 провідних банків України» АТ «ПУМБ» був удостоєний шести нагород. Банк отримав визнання у таких категоріях, як «Обслуговування фізичних осіб у відділеннях» та «Зарплатні проекти». Ці здобутки підтверджують лідерські позиції АТ «ПУМБ» на банківському ринку України та високу якість сервісу для клієнтів [30].

АТ «ПУМБ» увійшов до ТОП-50 найкращих роботодавців військового часу за версією журналу Forbes Україна, посівши перше місце серед п'яти провідних банків. У 2023 році, незважаючи на виклики повномасштабної війни, банк активно зосередився на підтримці українських захисників, допомозі пораненим та донорстві крові, а також забезпеченні безпечної та якісної освіти. На початку 2024 року ПУМБ оновив корпоративні цінності, які тепер чітко відображають ключові принципи ведення бізнесу та внутрішньої взаємодії в команді: відповідальність, клієнтоцентричність, командність, амбітність і результативність. Ці зміни підкреслюють прагнення банку до сталого розвитку та підтримки своїх співробітників у складних умовах.

АТ «ПУМБ» включено до групи банків України з приватним капіталом. На основі даних департаменту методології банківського регулювання та нагляду НБУ проведемо рейтингове дослідження з позиції оцінки АТ «ПУМБ» у складі провідних банківських установ.

На першому етапі дослідження проведемо аналіз активів банківських

установ України за останні два роки (табл. 2.1). Інформаційним джерелом виступають макропоказники банківської системи України [19].

Таблиця 2.1

**Аналіз активів провідних банківських установ України
за 2023-2024 роки, тис. грн.**

Назва банку	На 01.01.2024	Питома вага, %	Місце	На 01.01.2025	Питома вага, %	Місце
Банки з державною часткою						
АТ КБ "ПриватБанк"	879 800 102	34,4	1	956 714 170	32,7	1
АТ "Ощадбанк"	371 879 596	14,5	2	462 560 464	15,8	2
АТ "Укресімбанк"	285 064 473	11,1	3	315 549 419	10,8	3
АБ "УКРГАЗБАНК"	190 337 080	7,4	5	213 720 871	7,3	5
АТ "СЕНС БАНК"	130 827 156	5,1	8	145 141 306	5,0	9
Банки іноземних банківських груп						
АТ "Райффайзен Банк"	203 552 185	8,0	4	236 317 546	8,1	4
АТ "УКРСИББАНК"	146 583 749	5,7	7	173 305 541	5,9	7
Банки з приватним капіталом						
АТ "ПУМБ"	162 546 565	6,4	6	195 762 660	6,7	6
АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	127 802 155	5,0	9	154 416 985	5,3	8
АБ "Південний"	58 247 317	2,3	10	69 177 725	2,4	10
Усього	2556640378	100,00	×	2922666687	100,00	×

Джерело: складено за даними [19]

Проведений аналіз дав змогу встановити, що всім обраним для аналізу банкам притаманний поступовий зріст активів на протязі аналізованого періоду. Відповідно значно зріс загальний показник, який у 2024 році досяг величини 2922666687 тис. грн., що у порівнянні з минулим роком більше на 366026309 тис. грн. АТ «ПУМБ» збільшив свої активи на суму 33216095 тис. грн., або на 20,4%, що дало йому змогу зайняти 6 місце серед інших банків.

Наступним напрямком вивчення є аналіз зобов'язань банківських установ України, які представлені в таблиці 2.2. За даними показника «зобов'язання» банківських установ за період 2023-2024 років, а також відповідних аналітичних розрахунків, що наведені в таблиці 2.2 стає очевидним, що у всіх банках спостерігається постійне підвищення зобов'язань [19]. Якщо в 2023 році зобов'язання загалом склали 2021820730 тис. грн., то вже в 2024 році – 2333804508 тис. грн., що склало різницю +311983778 тис. грн.

**Аналіз зобов'язань провідних банківських установ України
за 2023-2024 роки, тис. грн.**

Назва банку	На 01.01.2024	Питома вага, %	Місце	На 01.01.2025	Питома вага, %	Місце
Банки з державною часткою						
АТ КБ "ПриватБанк"	601 768 639	29.8	1	672 691 177	28.8	1
АТ "Ощадбанк"	316 980 191	15.7	2	394 403 585	16.9	2
АТ "Укресімбанк"	255 127 822	12.6	3	277 801 707	11.9	3
АБ "УКРГАЗБАНК"	164 621 730	8.1	5	182 925 603	7.8	5
АТ "СЕНС БАНК"	98 379 530	4.9	9	111 143 341	4.8	9
Банки іноземних банківських груп						
АТ "Райффайзен Банк"	167 292 334	8.3	4	191 871 533	8.2	4
АТ "УКРСИББАНК"	124 610 948	6.1	7	148 927 606	6.4	7
Банки з приватним капіталом						
АТ "ПУМБ"	135 945 074	6.7	6	164 389 992	7.1	6
АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	108 251 273	5.4	8	131 293 546	5.6	8
АБ "Південний"	48 843 189	2.4	10	58 356 418	2.5	10
Усього	2021820730	100,00	×	2333804508	100,00	×

Джерело: складено за даними [19]

Значне зростання спостерігається в 2024 році і в АТ «ПУМБ». Значення 2023 року характеризувалося величиною 135945074 тис. грн., а у 2024 році – 164389992 тис. грн., що більше проти минулого періоду на 28444918 тис. грн., а загалом за останні два роки аналізу зобов'язання збільшились на 20,9%. АТ «ПУМБ» за даним показником займає 6 рейтингове місце.

Далі розглянемо вартість балансового капіталу першої аналізованих банків [19] та місце АТ «ПУМБ» серед інших банківських установ (табл. 2.3).

Найбільшу питому вагу серед інших банків в 2023 році має АТ КБ «Приватбанк» – 39,5%, на другому рейтингову місці АТ «Ощадбанк» з показником 13,4%.

За даними проведеного дослідження величина власного капіталу АТ «ПУМБ», що виступає як об'єкт дослідження в кваліфікаційній бакалаврській роботі, досягла в 2024 році 22192573 тис. грн. (7,9% за питомою вагою), що більше проти минулого 2023 року на 4802801 тис. грн. А загалом за роки аналізу показник власного капіталу зріс в 1,3 рази. За 2023-2024 роки АТ

«ПУМБ» займав четверту рейтингову позицію з показником 8,1% та 7,9% відповідно, поступаючись Приватбанку показником 35,6%, Ощадбанку з показником 15,1% та АТ «Райффайзен Банк» 10,1%.

Таблиця 2.3

**Аналіз власного капіталу провідних банківських установ України
за 2023-2024 роки, тис. грн.**

Назва банку	На 01.01.2024	Питома вага, %	Місце	На 01.01.2025	Питома вага, %	Місце
Банки з державною часткою						
АТ КБ "ПриватБанк"	84 844 652	39,5	1	99 143 853	35.6	1
АТ "Ощадбанк"	28 708 868	13,4	2	42 019 394	15.1	2
АТ "Укресімбанк"	7 371 438	3,4	9	14 178 880	5.1	8
АБ "УКРГАЗБАНК"	11 245 651	5,2	7	15 704 855	5.6	6
АТ "СЕНС БАНК"	9 086 421	4,2	8	13 017 488	4.7	9
Банки іноземних банківських груп						
АТ "Райффайзен Банк"	21 834 570	10,2	3	27 987 742	10.1	3
АТ "УКРСИББАНК"	17 324 412	8,1	5	21 399 779	7.7	5
Банки з приватним капіталом						
АТ "ПУМБ"	17 389 772	8,1	4	22 192 573	7.9	4
АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	11 571 440	5,4	6	15 385 054	5.6	7
АБ "Південний"	5 309 657	2,5	10	7 373 137	2.6	10
Усього	214686881	100,00	×	278402755	100,00	×

Джерело: складено за даними [19]

Наприкінці дослідження є вивчення обсягів фінансових результатів [19] діяльності провідних банківських установ України (табл. 2.4). За даними таблиці 2.4 можна констатувати, що величина фінансових результатів діяльності банків України досягла в 2023 році 4880016 тис. грн. Зауважимо, що у 2024 році величина показника складала 4832909 тис. грн. Збільшення фінансових результатів діяльності банків України відбулося лише на 47107 тис. грн., або на 0,97% через військовий стан.

Загалом, аналізуючи цей показник за два роки, зазначимо, що першу позицію займає АТ КБ «Приватбанк», фінансовий результат зріс на 2376170 тис. грн. з питоною вагою у 2024 році 46,9%, другу позицію залишає за собою АТ «Ощадбанк» – 14 832 401 тис. грн. (17,1%) у 2024 році.

**Аналіз фінансових результатів провідних банківських установ України
за 2023-2024 роки, тис. грн.**

Назва банку	На 01.01.2024	Питома вага, %	Місце	На 01.01.2025	Питома вага, %	Місце
Банки з державною часткою						
АТ КБ "ПриватБанк"	37 764 685	56.5	1	40 140 855	46.9	1
АТ "Ощадбанк"	5 978 260	8.8	2	14 832 401	17.3	2
АТ "Укрексімбанк"	3 278 104	4.8	6	5 560 792	6.5	3
АБ "УКРГАЗБАНК"	1 936 425	2.8	8	2 911 438	3.4	9
АТ "СЕНС БАНК"	2 704 370	4.0	7	3 812 154	4.5	7
Банки іноземних банківських груп						
АТ "Райффайзен Банк"	4 781 247	7.2	3	4 276 377	5.0	4
АТ "УКРСИББАНК"	4 220 309	6.2	4	4 075 367	4.8	5
Банки з приватним капіталом						
АТ "ПУМБ"	3 955 475	5.8	5	3 942 367	4.7	6
АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	1 797 238	2.5	9	3 720 563	4.6	8
АБ "Південний"	924 430	1.4	10	2 009 536	2.3	10
Усього	66640388	100,00	×	85605988	100,00	×

Джерело: складено за даними [19]

АТ «ПУМБ» за цим показником за даними 2024 року займає шосту рейтингову позицію. Його питома вага в загальній сумі банків склала лише 4,7% (в 2023 році – 5,8%), в абсолютному вираженні спостерігається незначне зменшення в сумі 13108 тис. грн.

Таким чином, дослідження довели, що АТ «ПУМБ» у 2024 році зберігає шосту рейтингову позицію щодо величини активів і зобов'язань у порівнянні з іншими банками. Щодо власного капіталу, то АТ «ПУМБ» займав четверту позицію, а за показником «фінансові результати» – шосте місце у 2024 році. Суттєво зросли зобов'язання банку та досягли на 01.01.2025 року 28444918 тис. грн. Стійкий темп зросту за останні два роки притаманний власному капіталу банку. З позиції фінансових результатів діяльності АТ «ПУМБ» характеризує у 2024 році сума 3942367 тис. грн.

2.2. Оцінка та аналіз критеріїв ліквідності АТ «ПУМБ»

Упродовж аналізованих періодів АТ «ПУМБ» демонструє стабільні можливості та високу здатність виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та різними контрагентами задля оцінення його ліквідності.

Аналітична оцінка ступеню ліквідності АТ «ПУМБ» має відбуватися з одночасним оцінюванням ресурсної бази. Мається на увазі вивчення змін в структурі активів в банку та встановлені обсягів зобов'язань. На першому дослідженні розглянемо головні елементи інформаційного потоку, який бере участь в оціненні рівня ліквідності АТ «ПУМБ». Інформаційною базою виступає баланс банку (дод. В1-В4).

З аналізу додатку Д зроблено висновки, що в 2021 році обсяг активів АТ «ПУМБ» становив 104648824 тис. грн. На кінець 2022 року активи банку збільшилися, в порівнянні з 2021 роком, на 7325396 тис. грн., або 7,0%, та склали 111974220 тис. грн. Впродовж 2023 року активи установи збільшилися на 41360626 тис. грн., або 36,94% та склали 153334846 тис. грн., а в 2024 році – 186582566 тис. грн., що відображено на рисунку 2.1.

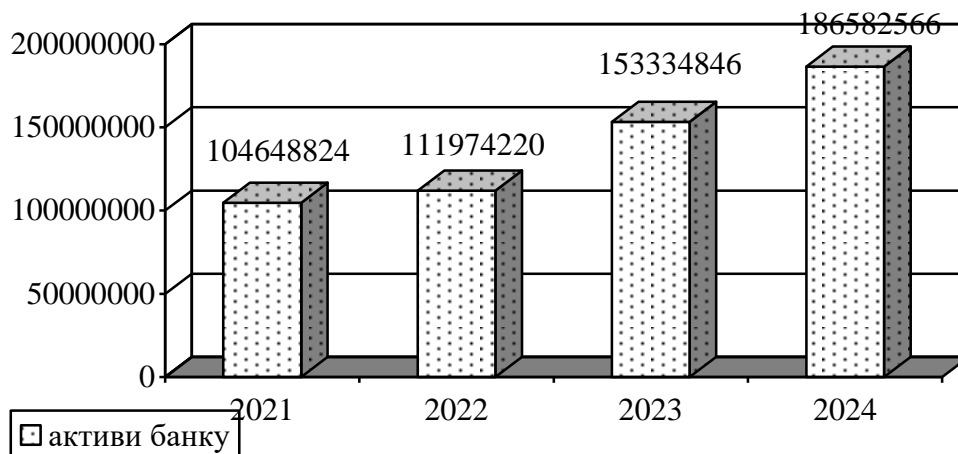

Рис. 2.1. Динаміка активів АТ «ПУМБ» за 2021-2024 роки, тис. грн.

Джерело: побудовано за даними додатку Д [30-33]

Грошові кошти та їх еквіваленти АТ «ПУМБ» на кінець 2021 року склали 4531787 тис. грн. Їх вартість зросла в 2022 році на 1570565 тис. грн., або 34,7%

та склала на кінець року 46455869 тис. грн. Впродовж 2023 року високоліквідні активи зменшилися на 12707917 тис. грн., або 27,4%, та склали 33747852 тис. грн. Станом на 01.01.2025 р. грошові кошти становили 59202081 тис. грн.

Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток АТ «ПУМБ», на кінець 2021 року склали 10814 тис. грн. В 2022 році на балансі банківської установи відсутні фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток. В 2023 році показник склав 8510 тис. грн.

Кошти в інших банках АТ «ПУМБ» в 2021 році склали 10697154 тис. грн. Зростання показника в 2022 році склало 75,9%, або 8116085 тис. грн., та дорівнювало на кінець року 18813239 тис. грн. Впродовж 2023 року кошти АТ «ПУМБ», які були розміщені в інших банках, зменшилися на 3748819 тис. грн., або 19,9% в порівнянні з минулим 2022 роком і склали 10857240 тис. грн. В 2024 році поточні рахунки в інших банках склали 13712421 тис. грн.

Кредиторська заборгованість клієнтів АТ «ПУМБ» в 2021 році становила 53086793 тис. грн. На кінець 2022 року, заборгованість клієнтів банку, зменшилася на 9316556 тис. грн., або 17,7%, та склала 43770237 тис. грн. Впродовж 2023 року видані кредити банківською установою збільшилися на 8287810 тис. грн., або 18,9%, та склали 52058047 тис. грн. В 2024 році кредити та заборгованість клієнтам становила 66920439 тис. грн.

Цінні папери АТ «ПУМБ», які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, в 2021 році становили 32042132 тис. грн. Їх балансова вартість зросла протягом 2022 року на 5576136 тис. грн., або 17,4%, і склала 37618268 тис. грн. Впродовж 2023 року показник збільшився на 30549586 тис. грн., або 81,2% та склав 68167854 тис. грн.

Інвестиційна нерухомість АТ «ПУМБ» в 2021 році склала 62099 тис. грн. В 2022 році року інвестиції банківської установи в нерухомості зменшилися на 2931 тис. грн., або 4,7% та склали 59168 тис. грн. Впродовж 2023 року значення показника змінилося в бік зменшення на 595643 тис. грн. та склало 59168 тис. грн. Проте у 2024 році інвестиційна нерухомість становила 68231 тис. грн.

Основні засоби та нематеріальні активи АТ «ПУМБ» в 2021 році склали 2298132 тис. грн. Впродовж 2022 року показник збільшився на 326336 тис. грн., або 14,2%, та склав 2624468 тис. грн. В 2023 році основні засоби та нематеріальні активи АТ «ПУМБ» зменшилися на 417884 тис. грн., або 15,9% та склали 1972555 тис. грн. В 2024 році основні засоби та нематеріальні активи склали 2538215 тис. грн., що на 565660 тис. грн. більше за попередній рік.

Інші фінансові активи фінансової установи в 2021 році становили 1040437 тис. грн. В 2022 році інші фінансові активи АТ «ПУМБ» збільшилися на 192055 тис. грн., або 45,9% та склали 2419697 тис. грн. Впродовж 2023 року значення показника знизилось на 632544 тис. грн., або 48,6%, та склало 2611752 тис. грн. В 2024 році вони становили 1979208 тис. грн.

Інші активи АТ «ПУМБ» в 2021 році склали 866276 тис. грн. В 2022 році їх балансова вартість збільшилася на 365068 тис. грн., або 42,1% та склала 1231344 тис. грн. Зменшення інших активів банківської установи в 2023 році склало 602883 тис. грн., або 48,9%.

В додатку Е табл. Е1 здійснено аналіз динаміки зобов'язань АТ «ПУМБ» в 2021-2024 роках.

Зобов'язання АТ «ПУМБ» впродовж аналізованого періоду мали тенденцію до зростання. Зокрема, в 2021 році зобов'язання банку склали 92087531 тис. грн. На кінець 2022 року, зобов'язання фінансової установи склали 100277839 тис. грн. та зросли впродовж року, в порівнянні з показником попереднього року, на 8190308 тис. грн., або 8,9%. На кінець 2023 року зобов'язання банку склали 135945074 тис. грн. Їх балансова вартість на кінець року збільшилася, в порівнянні з попереднім періодом минулого року, на 35667235 тис. грн., або 35,6%. За 2024 рік зобов'язання АТ «ПУМБ» склали 164389993 тис. грн. На рисунку 2.2 представлено динаміку зобов'язань банку в 2021-2024 роках.

Кошти отримані від НБУ в 2021 році склали 5693029 тис. грн. На кінець 2022 року їх вартість зменшилася на 1504725 тис. грн., або 26,4% та склала 418304 тис. грн. В 2023-2024 роках АТ «ПУМБ» не отримував кредитів від

Національного банку України.

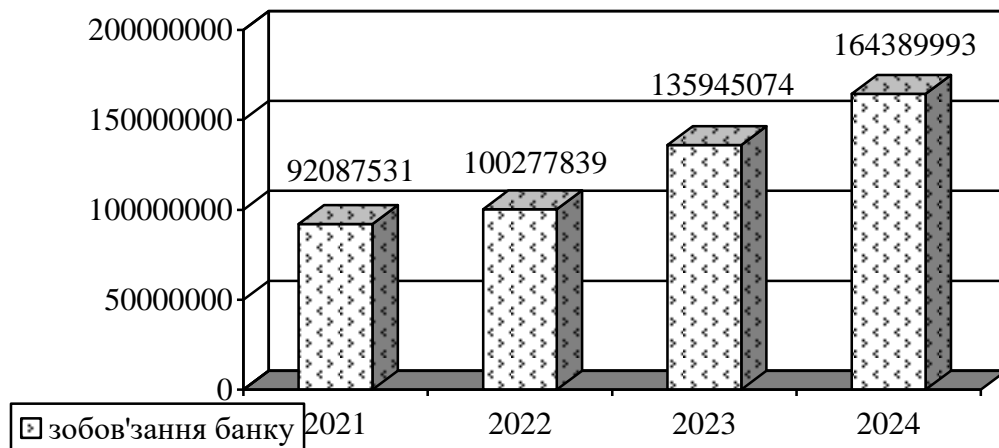

Рис. 2.2. Динаміка зобов'язань АТ «ПУМБ» за 2021-2024 роки, тис. грн.

Джерело: побудовано за даними додатку Е [30-33]

Кошти банків, які залучені АТ «ПУМБ», в 2021 році склали 1445197 тис. грн. В 2022 році кошти банків збільшилися на 879025 тис. грн., або 60,8% та склали 2324222 тис. грн. Кошти банків в 2023 році становили 2716727 тис. грн., а їх балансова вартість зросла, в порівнянні з 2022 роком, на 392505 тис. грн., або 16,9%. За 2024 рік кошти банків також збільшилися до 3873397 тис. грн.

Залучені кошти клієнтів банку АТ «ПУМБ» на кінець 2021 року склали 80648384 тис. грн. Зростання залучених коштів від юридичних та фізичних осіб на кінець 2022 року склало 9517093 тис. грн., або 11,8%. Вони становили на кінець року 90299888 тис. грн. Впродовж 2023 року залучені кошти клієнтів банку збільшилися на 36242934 тис. грн., або 40,2% та склали 126542822 тис. грн. на кінець року. Спостерігається збільшення коштів клієнтів банку АТ «ПУМБ» на кінець 2024 року до 154148828 тис. грн.

Фінансові зобов'язання, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток АТ «ПУМБ», в 2021 році склали 8204 тис. грн. Їх сума впродовж 2022 року зросла на 85603 тис. грн., або 1043,4% та склала 93807 тис. грн. Зменшення фінансових зобов'язань, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток в 2023 році склало 92557 тис. грн або 98,7%, а їх сума на кінець року склала 1250 тис. грн.

Зобов'язання АТ «ПУМБ» щодо поточного податку на прибуток на кінець 2021 року склали 257844 тис. грн. Впродовж 2022 року їх вартість зменшилася на 100%. На кінець 2023 року зобов'язання АТ «ПУМБ» з податку на прибуток збільшилися на 3200277 тис. грн. та склали 3200277 тис. грн.

Впродовж 2021-2022 років у банківської установи були відсутні відстрочені податкові зобов'язання. В 2023 році їх вартість склала 120273 тис. грн., а в 2024 році – 282184 тис. грн. Резерви за зобов'язаннями АТ «ПУМБ» в 2021 році склали 274195 тис. грн. В 2022 році резерви банківської установи за зобов'язаннями зросли на 40768 тис. грн., або 14,9% та склали 314963 тис. грн. Резерви за зобов'язаннями АТ «ПУМБ» впродовж 2023 року зменшилися на 82086 тис. грн., або 26,1%, та склали 232877 тис. грн.

Інші фінансові зобов'язання АТ «ПУМБ» на кінець 2021 року склали 2521457 тис. грн. Впродовж 2022 року їх сума зменшилися на 265241 тис. грн., або 10,5% та склала 2256216 тис. грн. Протягом 2023 року інші фінансові зобов'язання фінансової установи зменшилися на 129691 тис. грн., або 5,8%, та склали 2188420 тис. грн. Станом на 01.01.2025 року інші фінансові зобов'язання АТ «ПУМБ» склали 2075234 тис. грн.

Інші нефінансові зобов'язання АТ «ПУМБ» на кінець 2021 року склали 1239221 тис. грн. В 2022 році їх вартість зменшилася на 304371 тис. грн., або на 25,6%. На кінець 2023 року інші нефінансові зобов'язання банку зменшились на 1637190 тис. грн., або 24,9%, та склали 909011 тис. грн. Однак станом на 01.01.2025 року інші нефінансові зобов'язання становили 1219255 тис. грн.

В додатку Е табл. Е2 проведено аналіз власного капіталу АТ «ПУМБ» у 2021-2024 роках. За аналізований період власний капітал АТ «ПУМБ» характеризується тенденцією як до збільшення, так і до уповільнення. Станом на кінець 2021 року власний капітал фінансової установи склав 12561293 тис. грн. Зменшення розміру власного капіталу банку в 2022 році склало 864912 тис. грн., або 6,9%. Власний капітал АТ «ПУМБ» в 2022 році склав 11696381 тис. грн. Впродовж 2023 року власний капітал банку збільшився на 5693391 тис. грн., або 48,7%, і склав 17389772 тис. грн. Станом на 01.01.2025 року власний

капітал банку становив 22192573 тис. грн.

Динаміка власного капіталу АТ «ПУМБ» в 2021-2024 роках представлено на рисунку 2.3.

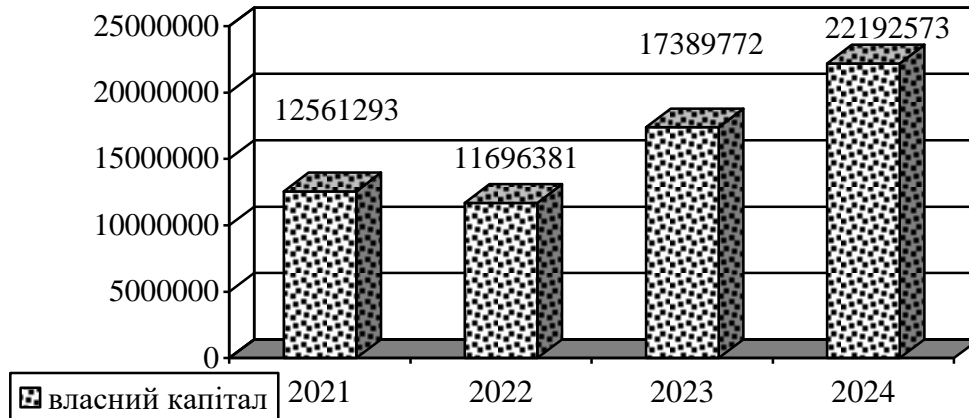

Рис. 2.3. Динаміка власного капіталу АТ «ПУМБ» за 2021-2024 роки, тис. грн.

Джерело: побудовано за даними додатку Е [30-33]

В аналізованому періоді акціонерний капітал АТ «ПУМБ» склав 4780595 тис. грн. та не змінювався протягом 2021-2024 років. Емісійний дохід АТ «ПУМБ» також протягом 2021-2024 років залишалися сталим та становив 101660 тис. грн. Така ж тенденція, прослідковується і з резервами та іншими фондами АТ «ПУМБ», які протягом 2021-2023 років були на рівні 2909909 тис. грн. Однак за 2024 рік резервний капітал банку склав 3107683 тис. грн.

Резерви переоцінки АТ «ПУМБ» в 2021 році склали 562156 тис. грн. Значення показника впродовж 2022 року зменшилося на 481742 тис. грн., або 85,7% та склало 80414 тис. грн. Резерви переоцінки установи в 2023 році збільшилися в порівнянні з 2022 роком на 1730159 тис. грн., або 2151,6%, та склали 1810573 тис. грн.

На кінець 2021 року АТ «ПУМБ» мав нерозподілений прибуток в сумі 4206973 тис. грн. Впродовж 2022 року розмір нерозподіленого прибутку банківської установи зменшився на 383170 тис. грн., або 9,1%, і склав 3823803 тис. грн. На кінець 2023 року сума нерозподіленого прибутку АТ «ПУМБ»

склала 7787034 тис. грн. та зросла, протягом року на 3963231 тис. грн., або 103,7%. За 2024 рік нерозподілений прибуток досяг 11538477 тис. грн.

Динаміка та склад фінансових результатів АТ «ПУМБ» в 2021-2024 роках представлено в додатку Ж. Динаміка прибутку АТ «ПУМБ» в 2021-2024 роках наведено на рисунку 2.4.

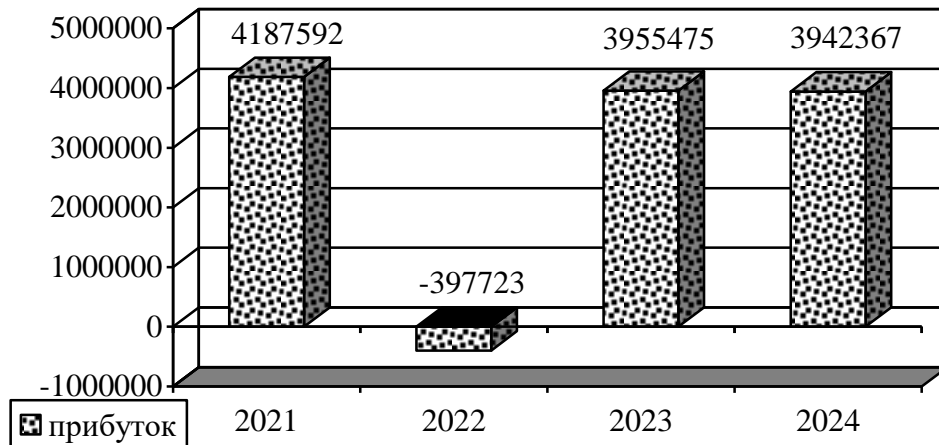

Рис. 2.4. Динаміка прибутку АТ «ПУМБ» за 2021-2024 роки, тис. грн.

Джерело: побудовано за даними додатку Ж [30-33]

Станом на 31.12.2021 року загальний розмір чистого прибутку, отриманого АТ «ПУМБ», склав 4187592 тис. грн. В 2022 році банк отримав збиток в розмірі 397723 тис. грн. В 2023 році діяльність банку була прибутковою, розмір отриманого прибутку склав 3955475 тис. грн. Аналогічно прибуток АТ «ПУМБ» отримало в 2024 році на суму 3942367 тис. грн.

В загальній сумі доходів, отриманих АТ «ПУМБ» в 2021 році, процентні доходи, склали 9230891 тис. грн. На кінець 2022 року їх сума зросла на 923660 тис. грн., або 10,0% та складала 382603 тис. грн. Протягом 2023 року процентні доходи банку зменшились на 34423 тис. грн., або 21,8% та склали на кінець року 348180 тис. грн. За 2024 рік процентні доходи АТ «ПУМБ» збільшились на 126042 тис. грн. і склали 474222 тис. грн. Завдяки прозорим, вигідним і конкурентоспроможним тарифам, які АТ «ПУМБ» пропонує як громадянам, так і представникам бізнесу, вдалося досягти таких результатів.

Чисті комісійні доходи банку в 2021 році склали 1718079 тис. грн.

Впродовж 2022 року комісійні доходи установи збільшилися на 33524 тис. грн., або 1,9% та склали 2021263 тис. грн. На кінець 2023 року вартість отриманих комісійних доходів АТ «ПУМБ» склала 2144237 тис. грн. та зросла протягом року на 122974 тис. грн., або 6,1%, в порівнянні з попереднім роком. В 2024 році чисті комісійні доходи збільшились до 2161122 тис. грн.

Витрати АТ «ПУМБ» в 2021 році склали 6806456 тис. грн. Впродовж 2022 року загальна вартість витрат банку збільшилася на 9131546 тис. грн., або 134,2% та склала 15938002 тис. грн. В 2023 році, загальна сума понесених витрат банку склала 7806250 тис. грн., що менше від попереднього року на 8131752 тис. грн., або 51,2%.

Наступним етапом дослідження виступає оцінка ліквідності АТ «ПУМБ». Ліквідність передбачає не тільки проплату рахунків за дорученнями клієнтів, перекази коштів, виплати за зобов'язаннями, але й надання кредитів і гарантій, інвестування в активи та виконання інших операцій. На основі даних АТ «ПУМБ» (див. дод. В1-В4) проведемо розрахунок показників ліквідності за 2021-2023 роки діяльності банку. Результати розрахунку демонструє таблиця 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз коефіцієнтів ліквідності АТ «ПУМБ» за 2021-2024 роки

Показник	На	На	На	На	Відхилення (+, -)		
	01.01. 2022 р.	01.01. 2023 р.	01.01. 2024 р.	01.01. 2025 р.	(к.3 – к.2)	(к.4 – к.3)	(к.5 – к.4)
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,23	0,46	0,25	0,36	+0,23	-0,21	+0,11
2. Коефіцієнт поточної ліквідності	0,81	0,90	0,63	0,77	+0,09	-0,27	+0,14
3. Коефіцієнт короткострокової ліквідності	0,96	1,14	0,73	0,83	+0,18	-0,41	+0,10

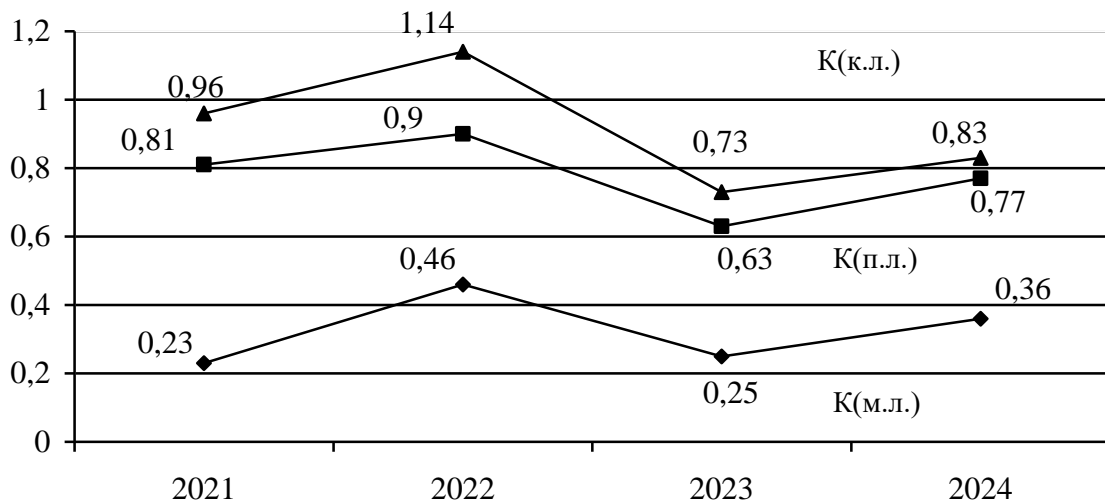
Джерело: складено за даними [31-33]

Дані таблиці 2.5 показують, що показники ліквідності дещо покращилися у 2022 році. Як свідчать дані, банк забезпечував за аналізований період норматив миттєвої ліквідності. Виключенням є лише 2021 рік. Величина

коефіцієнта миттєвої ліквідності свідчить про те, що АТ «ПУМБ» здатний забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів. Коефіцієнт поточної ліквідності характеризується достатньо високим рівнем. Він досяг величини 0,90, що у порівнянні з 2021 роком більше на 0,09 пункти. Однак в 2023 році він зменшився на 0,27 пунктів до рівня 0,63. Даний показник відповідає межах встановленого нормативу.

Коефіцієнт короткострокової ліквідності, який показує, яка частка строкових зобов'язань може бути гарантовано погашена у випадку призупинення банком проведення операцій, відповідає встановленим нормативам. Допустиме значення цього показника – 25%.

З даних таблиці 2.5 видно, що за останні чотири роки всі нормативи ліквідності банківської установи виконуються і спостерігається тенденція до їх збільшення, тобто дані показники відповідають межах встановлених нормативів. Проте за 2023 рік коефіцієнт короткострокової ліквідності все ж таки зменшився на 0,41 п.п., а за 2024 рік підвищився до 0,83.

Умовні позначення:

К(м.л.) – коефіцієнт миттєвої ліквідності;

К(п.л.) – коефіцієнт поточної ліквідності;

К(к.л.) – коефіцієнт короткострокової ліквідності.

Рис. 2.5. Графічна інтерпретація динамічних змін показників ліквідності АТ «ПУМБ» за 2021-2024 роки

Джерело: складено автором самостійно

Залучаючи програму Microsoft Excel, з метою наочного представлення даних результатів дослідження, побудуємо графічну інтерпретацію динамічних змін критерію ліквідності (рис. 2.5).

Як видно з даних рис. 2.5, коефіцієнт миттєвої ліквідності має тенденцію до збільшення: за три останні роки він збільшився на 0,02 п.п., інші коефіцієнти ліквідності поступово мали тенденцію до зниження.

Зазначені коефіцієнти ліквідності не обмежують оцінки так, як рекомендується визначити:

- коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів;
- коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань;
- коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань.

Розрахунок критеріїв ліквідності показав (табл. 2.6), що коефіцієнт відношення високоліквідних активів АТ «ПУМБ» до робочих активів відповідає рекомендованим нормативам (не менше 20%).

Позитивним є те, що у 2023 році банк спромігся збільшити його величину до 45,5%, що у порівнянні з 2022 роком діяльність більше на 23,1%. Це виникло через перевищення темпів росту високоліквідних активів у порівнянні з робочим активами.

Таблиця 2.6

Коефіцієнтний аналіз ліквідності АТ «ПУМБ» за 2021-2024 роки

Показник	На	На	На	На	Відхилення (+; -)		
	01.01. 2022 р.	01.01. 2023 р.	01.01. 2024 р.	01.01. 2025 р.	(к.3 – к.2)	(к.4 – к.3)	(к.5 – к.4)
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Коефіцієнт відношення високоліквідних активів до робочих активів	22,4	23,6	45,5	52,3	+1,2	+21,9	+6,8
2. Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	107,0	107,9	105,9	110,4	+0,9	-2,0	+4,5
3. Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	0,26	0,28	0,56	0,69	+0,02	+0,28	+0,13

Джерело: складено за даними [31-33]

Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань характеризує стійка тенденція до зниження. Проте на 01.01.2024 р. АТ «ПУМБ» підтримує даний показник на рівні рекомендованого нормативу (близько 70%-80%).

Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань свідчить про обмежену спроможність банку погашати зовнішні зобов'язання за рахунок високоліквідних активів або шляхом реалізації нерухомого майна. Такий показник вказує на необхідність посилення управління ліквідністю та формування більш збалансованої структури активів, здатних оперативно покривати короткострокові зобов'язання банку.

За допомогою програми Microsoft Excel представимо результати дослідження (рис. 2.4).

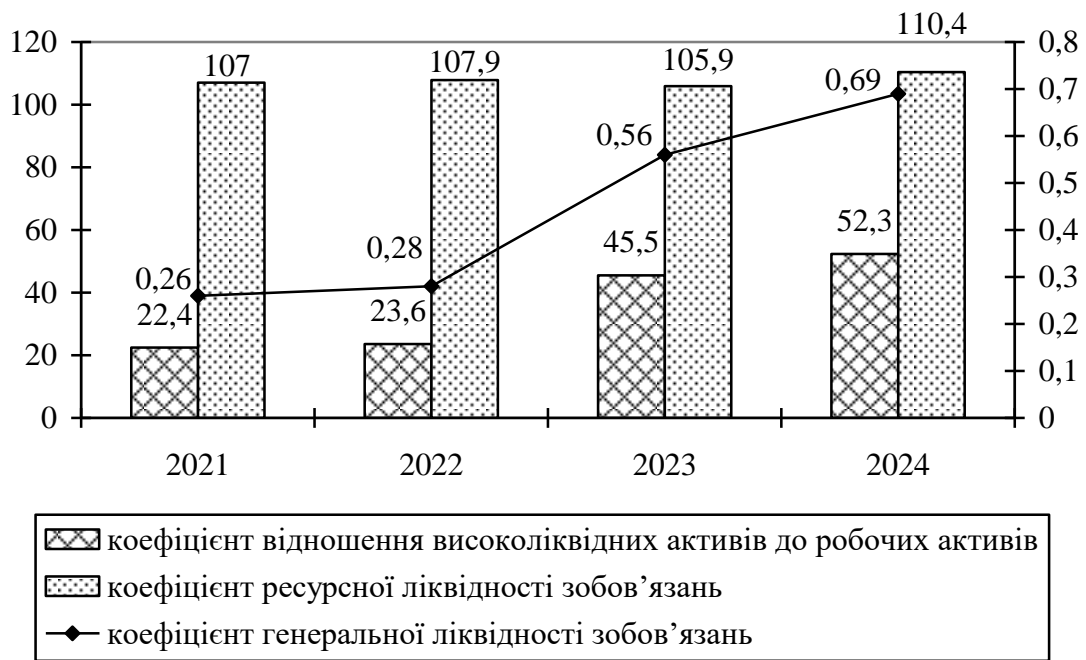

Рис. 2.4. Графічна інтерпретація коефіцієнтного аналізу ліквідності АТ «ПУМБ» за 2021-2024 роки

Джерело: складено автором самостійно

В наступній таблиці 2.7 проаналізуємо нормативи ліквідності за 2021-2024 роки; інформаційним джерелом виступає також баланс комерційного банку АТ «ПУМБ».

Аналіз нормативів ліквідності АТ «ПУМБ» за 2021-2024 роки, %

Показник	На	На	На	На	Відхилення (+; -)		
	01.01. 2022 р.	01.01. 2023 р.	01.01. 2024 р.	01.01. 2025 р.	(к.3 – к.2)	(к.4 – к.3)	(к.5 – к.4)
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) загалом по всім валютам	173	249	395	338	+76	+146	-57
2. Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) в іноземних валютах	211	328	232	186	+117	-96	-46
3. Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR)	127	149	191	179	+22	+42	-12

Джерело: складено за даними [31-33]

Ліквідність АТ «ПУМБ» перебуває на належному рівні. На кінець 2024 року показники банківської установи суттєво перевищували нормативи, встановлені Національним банком України: «коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) загалом по всім валютам становив 338% при мінімально допустимому рівні 100%; коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) в іноземних валютах – 186% при тому ж нормативному значенні; коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) досягав 179% при встановленому мінімумі» [5]:

- з 1 квітня 2021 року – не менше ніж 80%;
- з 1 жовтня 2021 року – не менше ніж 90%;
- з 1 квітня 2022 року – не менше ніж 100%.

Таким чином, аналітичні дослідження щодо рівня ліквідності АТ «ПУМБ» показали, що величина високоліквідних активів характеризується стійкою тенденцією збільшення. Найбільша питома вага у складі високоліквідних активів належить статті «казначейські та інші цінні папери». Коефіцієнт миттєвої ліквідності знаходиться в межах нормативного значення, що свідчить про можливість банку своєчасно гасити свої зобов'язання. Коефіцієнт ресурсної ліквідності також відповідає нормативу, але інші показники не досягають нормативних меж.

Банк впродовж 2023 року працював зі значним профіцитом ліквідності по основних валютах UAH, USD, EUR. Станом на 31 грудня 2024 року внутрішні нормативи ліквідності, згідно методики оцінки достатності внутрішньої ліквідності в рамках процесу ILAAP, виконуються зі значним запасом. Ситуація в банківській системі України в цілому впродовж 2024 року також характеризувалась значним профіцитом ліквідності розміщеним в депозитних сертифікатах НБУ.

АТ «ПУМБ» впевнено утримує лідерські позиції за ключовими показниками у банківському секторі України. У період 2022–2024 років банк не лише вистояв перед численними викликами, спричиненими воєнним станом, але й продемонстрував стійке зростання, особливо у 2023 році. Зокрема, кредитний портфель у корпоративному секторі збільшився на 25% попри загальну тенденцію до скорочення ринку, а темпи зростання кредитування малого та середнього бізнесу сягнули 32%. Таких результатів вдалося досягти завдяки цілеспрямованій підтримці українського бізнесу, активному фінансуванню підприємницьких ініціатив, а також завдяки популярній програмі онлайн-кредитування «всеБІЗНЕС», орієнтованій на фізичних осіб-підприємців.

За даними Національного банку України, у 2024 році АТ «ПУМБ» увійшов до ТОП-5 українських банків за розміром депозитного портфелю клієнтів-фізичних осіб у всіх валютах та посів місце у ТОП-3 за обсягом строкових депозитів у гривні. Крім того, банк входить до переліку системно важливих для країни фінансових установ, що підкреслює його стабільність і вагоме значення для економіки України.

Підвищення ефективності діяльності банку стало можливим завдяки впровадженню низки інноваційних продуктів і сервісів: зокрема, «MoneyBox» – інструменту автоматичного накопичення, міжнародної доставки платіжних карток, безкоштовних грошових переказів між родичами та інших рішень, орієнтованих на зручність і потреби клієнтів. Важливу роль у залученні нових користувачів відіграв мобільний застосунок «ПУМБ Online», який у 2024 році

отримав низку функціональних оновлень і був визнаний найкращим мобільним банкінгом за версією порталу Delo.ua.

З початку повномасштабного вторгнення і до сьогодні АТ «ПУМБ» сплатив до державного бюджету понад 7,5 млрд грн податків та зборів, увійшовши до ТОП-5 найбільших платників податків у банківському секторі. Це свідчить про відповідальну позицію банку щодо підтримки економіки країни в умовах війни.

2.3. Аналіз ліквідності балансу АТ «ПУМБ»

Баланс банку вважається ліквідним у тому випадку, якщо його структура дозволяє оперативно конвертувати активи в грошову форму для своєчасного покриття термінових зобов'язань за пасивами. Ключовим чинником, що впливає на здатність банку виконувати свої зобов'язання, є узгодженість строків розміщення активів зі строками залучення ресурсів. Інакше кажучи, пасив за строком повинен відповідати активу – лише за такої умови досягається баланс між обсягом і строками вивільнення коштів із активів та сумою й термінами майбутніх платежів за зобов'язаннями банку. Така гармонійна структура активів і пасивів є запорукою ліквідності та фінансової стабільності установи.

На ліквідність балансу банку суттєво впливає структура його активів: що вища частка першокласних ліквідних коштів у загальному обсязі активів, то краща здатність банку оперативно виконувати свої зобов'язання. Для оцінки рівня ліквідності доцільно класифікувати активи за ступенем їх перетворюваності в грошові кошти. Умовно активи банку можна поділити на три групи залежно від рівня їхньої ліквідності (табл. 2.8), що дозволяє більш об'єктивно оцінити поточний стан балансу та ефективність управління активами.

Аналіз ліквідності балансу АТ «ПУМБ» за 2022-2024 роки, тис. грн., %

Показник	2022 рік		2023 рік		2024 рік		Відхилення, %	
	сума	%	сума	%	сума	%	2023 / 2022	2024 / 2023
1. Високо-ліквідні активи	57042204	50,9	53247134	34,7	64637104	34,6	-6,7	+21,4
2. Ліквідні активи	52045054	46,5	97821959	63,8	119339016	64,0	+88,0	+22,0
3. Неліквідні активи	2886962	2,6	2265753	1,5	2606446	1,4	-21,5	+15,0
Всього активів	111974220	100,0	153334846	100,0	186582566	100,0	×	×

Джерело: складено за даними [31-33]

З даних таблиці 2.8 можна зробити наступні висновки:

- сума високоліквідних активів АТ «ПУМБ» має тенденцію до збільшення як в сумовому виразі, так і за питомою вагою. Так, в 2022 році питома вага у складі активів складала 50,9%, у 2023 році – 34,7%, а в 2024 році – 34,6%, тобто по структурі загальне зменшення склало тільки в 2023 році. Це свідчить про позитивну тенденцію щодо ліквідності балансу банківської установи;

- питома вага ліквідних активів також збільшується з 46,5% за структурою в 2022 році до 63,8% в 2023 році, або на 7,1 п.п., та в 2024 році до 64,0%;

- що стосується неліквідних активів АТ «ПУМБ», то спостерігаємо зменшення їх суми, зокрема загальне зменшення склало 1,2 п.п. за 2022-2024 роки, тобто вони зменшились з 2,6% в 2022 році до 1,4% у 2024 році та станом на 01.01.2025 року склали 2606446 тис. грн.

За фінансовою звітністю АТ «ПУМБ» проаналізуємо високоліквідні активи за 2022-2024 роки (табл. 2.9). Обсяг та частка високоліквідних активів протягом аналізованого періоду коливалися. «Станом на початок 2025 року їх питома вага складала майже 35% обсягу активів. Основними складовими високоліквідних активів є депозитні сертифікати НБУ й ОВДП та кошти на кореспондентських рахунках, відкритих в інших банках, переважно в банках-нерезидентах інвестиційного класу. Кошти на кореспондентському рахунку в

НБУ підтримуються в обсязі, необхідному для поточного обслуговування клієнтів та виконання власних зобов'язань» [34].

Таблиця 2.9

Аналіз високоліквідних активів АТ «ПУМБ» за 2022-2024 роки, тис. грн., %

Показник	2022 рік		2023 рік		2024 рік		Відхилення, %	
	сума	%	сума	%	сума	%	2023 / 2022	2024 / 2023
1. Готівкові кошти та банківські метали	2474604	4,3	2886363	5,4	4679019	7,2	+16,6	+62,1
2. Кошти в НБУ	3627741	6,4	9998708	18,8	10810563	16,7	в 2,8 р.	+8,1
3. Коррахунки в банках	13493906	23,7	15330566	28,8	19136456	29,6	+13,6	+24,8
4. Казначейські та інші цінні папери	37445953	65,6	25031497	47,0	30011066	46,5	-33,2	+19,9
Разом, високоліквідні активи	57042204	100,0	53247134	100,0	64637104	100,0	×	×

Джерело: складено за даними [34]

У міжнародній банківській практиці найбільш ліквідною частиною активів вважається касова готівка, під якою розуміють не лише грошові кошти в касі банку, але й залишки на поточному рахунку кредитної установи в Центральному банку. До ліквідних активів у країнах з розвиненою ринковою економікою також зараховують «першокласні короткострокові комерційні векселі, які можуть бути переоформлені в Центральному банку, а також державні цінні папери, гарантовані урядом. Менш ліквідними вважаються банківські інвестиції в довгострокові цінні папери, оскільки їх швидка реалізація часто є складною або економічно невигідною. До неліквідних активів зараховують довгострокові кредити та вкладення в об'єкти нерухомості, які характеризуються низькою оборотністю та складністю конверсії в грошові кошти у короткостроковій перспективі» [19].

На ліквідність балансу банківської установи впливають як макроекономічні, так і мікроекономічні чинники. Розглянемо детальніше макро- чинники, що впливають на ліквідність. До них належать економічна

ситуація в країні; ефективність державного регулювання і контролю; можливість залучення підтримки з боку держави; розвиток та ефективність сегментів фінансового ринку (рис. 2.5).

Рис. 2.5 Макроекономічні фактори, що впливають на ліквідність балансу

Джерело: складено автором самостійно

На сучасному етапі розвитку макроекономічні чинники визначають загальну нестійкість банківської системи України, надаючи сильну негативну дію на фінансову стабільність банківських установ, і, зокрема, на їх ліквідність. Перейдемо тепер до розгляду чинників, що діють на мікрорівні, тобто на рівні самого банку (рис. 2.6).

Доцільно констатувати, що на ліквідність банку впливають і інші чинники, зокрема обсяг, структура та строки виконання забалансових операцій. При оцінці ліквідності на основі балансових даних врахування цього чинника дозволяє більш точно визначити фактичний стан установи, оскільки забалансові операції можуть істотно впливати на фінансову стійкість банку. Водночас аналітичні висновки в такому разі мають прогностичний характер, оскільки відповідальність за зобов'язаннями, які не відображені на балансі, може і не настати. Проте ігнорування або недооцінка забалансових зобов'язань може призвести до зниження ліквідності, а у крайніх випадках – навіть до виникнення неліквідності балансу. Таку ситуацію може спричинити надмірна активність банку у видачі гарантій, що створює потенційні ризики несподіваних виплат.

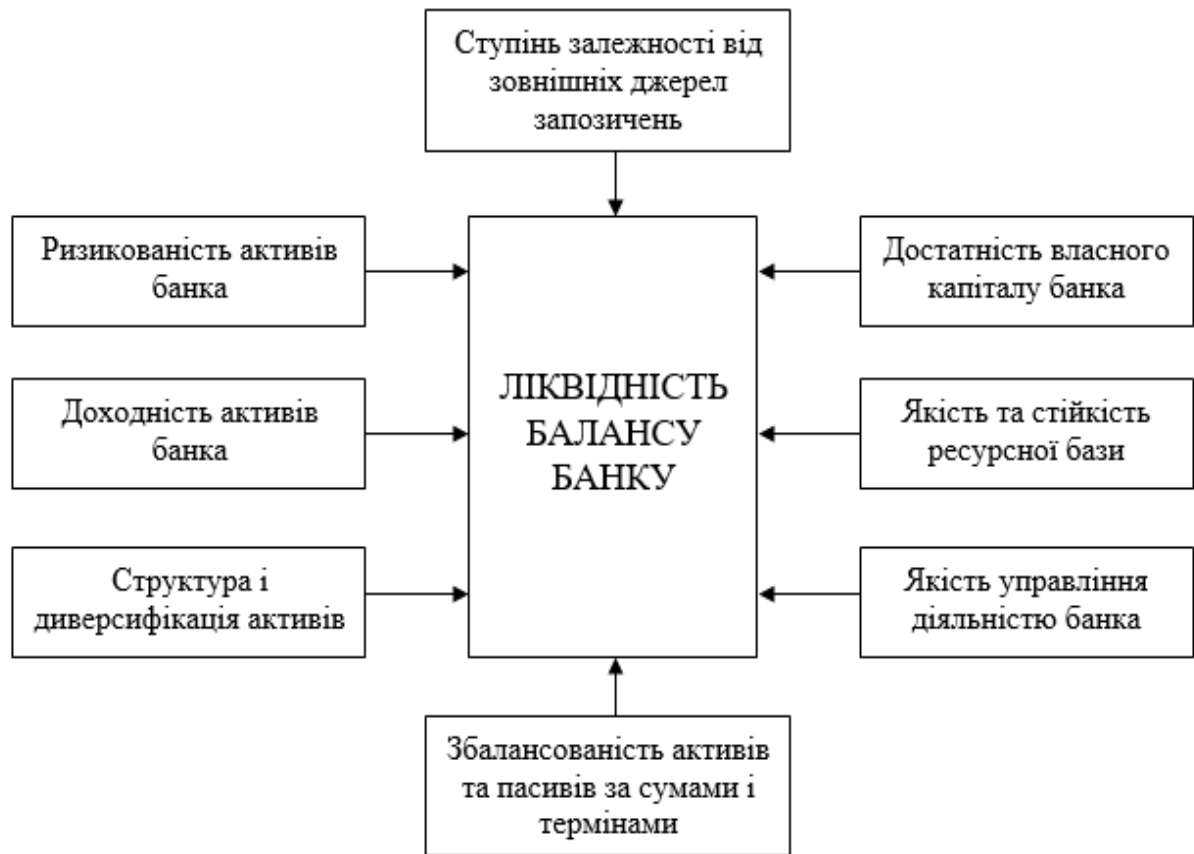

Рис. 2.6 Мікроекономічні фактори, що впливають на ліквідність балансу

Джерело: складено автором самостійно

Отже, ми розглянули чинники, що здійснюють вплив на ліквідність балансу банку. Проте варто зазначити, що саме вони не єдині, хто визначає ліквідність установи. Ліквідність комерційного банку ґрунтується на постійній підтримці оптимального співвідношення між трьома ключовими складовими: власним капіталом банку, залученими ресурсами та розміщеними активами. Досягнення цього балансу можливо лише через системний аналіз, постійний контроль і ефективне управління як активами, так і пасивами банку. Такий підхід забезпечує стабільність ліквідності та фінансову стійкість банку в умовах мінливого ринкового середовища.

Крім уже розглянутих аспектів, на ліквідність банку значний вплив має ступінь ризику окремих активних операцій. Загалом, чим вища частка високоризикових активів у балансі банку, тим нижчим є рівень його ліквідності. У практиці банківської діяльності до надійних активів відносять, зокрема, готівкові кошти та залишки на кореспондентських рахунках, тоді як

довгострокові інвестиції та позики, особливо з підвищеним ризиком, класифікуються як менш ліквідні.

Важливу роль у цьому контексті відіграє і кредитоспроможність позичальників: чим нижча якість кредитного портфеля, тим більші ризики невчасного повернення коштів, що, своєю чергою, негативно позначається на здатності банку оперативного виконувати свої зобов'язання.

Ліквідність також залежить від структури пасивів. Наприклад, кошти на рахунках до запитання можуть бути вилучені вкладниками в будь-який момент, що створює додаткове навантаження на ліквідність. У той час строкові вклади залишаються в розпорядженні банку триваліший час, що дає можливість більш ефективно планувати управління ресурсами. Отже, зростання частки вкладів до запитання за умов зниження питомої ваги строкових вкладів може призвести до скорочення загального рівня ліквідності.

Крім того, важливим чинником є надійність залучених ресурсів — депозитів і міжбанківських кредитів. Чим стабільніші та прогнозованіші ці джерела фінансування, тим вищим є потенційний рівень ліквідності банку.

Ліквідність балансу банку оцінюється за допомогою низки спеціальних показників, які відображають співвідношення між активами й пасивами, а також структуру активів. У міжнародній банківській практиці найбільш поширеним інструментом для такої оцінки є коефіцієнти ліквідності. Вони представляють собою відношення певних статей активу до відповідних статей пасиву або навпаки – пасиву до активу.

Методики розрахунку коефіцієнтів ліквідності можуть відрізнятися залежно від країни, банківської системи, регуляторної політики, спеціалізації банків, їх розміру та внутрішньої стратегії управління ризиками. Водночас у більшості випадків застосовуються коефіцієнти короткострокової та середньострокової ліквідності. Вони обчислюються як співвідношення короткострокових (або середньострокових) ліквідних активів до зобов'язань із відповідними термінами погашення.

У багатьох країнах із розвиненою ринковою економікою діє обов'язкова

вимога до банків щодо дотримання певного мінімального рівня таких коефіцієнтів, який називається «нормою ліквідності». Це регуляторне обмеження має на меті гарантувати достатній рівень платоспроможності банку та запобігти виникненню кризових ситуацій, пов'язаних із нестачею ліквідних ресурсів.

Норми ліквідності можуть встановлюватися по-різному залежно від країни: в одних державах ці показники регулюються органами банківського та валютного контролю, в інших – закріплюються на рівні банківського законодавства. Їхні параметри формуються з урахуванням національного досвіду, історичних передумов і поточних умов функціонування фінансової системи.

В Україні також запроваджено нормативи ліквідності, які слугують інструментом контролю за стабільністю банківської системи. Оцінка рівня ліквідності окремого банку здійснюється шляхом порівняння фактичних значень відповідних коефіцієнтів із установленими Національним банком України нормативами.

Підтримання ліквідності на належному рівні забезпечується банком завдяки проведенню продуманої політики у сфері управління активами та пасивами. Така політика має враховувати низку чинників: ситуацію на грошовому ринку, специфіку клієнтської бази, характер банківських операцій, перспективи виходу на нові сегменти ринку, а також загальну стратегію розвитку банківських продуктів і послуг. Завдяки комплексному підходу до управління ліквідністю фінансова установа здатна зберігати платоспроможність, відповідати на ринкові виклики та зміцнювати довіру клієнтів.

Показники ліквідності АТ «ПУМБ» високі. Чутливість до ризику ліквідності нівелюється диверсифікацією ресурсної бази за основними контрагентами та прогнозованістю грошових потоків найбільших кредиторів, а також вагомим обсягом високоліквідних активів. Разом з тим, фактором тиску на ліквідність кредитно-фінансової установи є активні військові дії, що відбуваються на території України.

Висновки до розділу 2

Результатом дослідження є аналітичне узагальнення і вирішення практичних проблем управління ліквідністю АТ «ПУМБ». Отримані результати свідчать про досягнення поставлених завдань дослідження та дають змогу зробити такі висновки:

1. АТ «ПУМБ» – це «великий і надійний приватний банк, який вже 33 роки працює на українському фінансовому ринку та надає клієнтам якісні банківські послуги та постійно удосконалює сервіс. АТ «ПУМБ» входить у десятку найбільших банків України за ключовими фінансовими показниками. АТ «ПУМБ» є універсальним банком, діяльність якого зосереджена на комерційних, роздрібних та інвестиційно-банківських операціях». Акціонерний капітал банку станом на 01.01.2024 року складає 4780595 тис. грн., чисті активи – 153334846 тис. грн., асортимент послуг – понад 450.

2. Аналітичні дослідження щодо рівня ліквідності АТ «ПУМБ» показали, що величина високоліквідних активів характеризується стійкою тенденцією збільшення. Найбільша питома вага у складі високоліквідних активів належить статті «казначейські та інші цінні папери».

3. Величина коефіцієнта миттєвої ліквідності свідчить про здатність банку АТ «ПУМБ» забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів. Коефіцієнт поточної ліквідності характеризується достатньо високим рівнем. Коефіцієнт короткострокової ліквідності відповідає встановленим нормативам.

4. Коефіцієнт відношення високоліквідних активів АТ «ПУМБ» до робочих активів відповідає рекомендованим нормативам (не менше 20%). Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань характеризує стійка тенденція до зниження. Коефіцієнт ліквідності співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів не розраховується так, як банк не проводив накопичення зобов'язань в депозитах усіх видів. Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань, свідчить про низьку спроможність банку погашати зовнішні зобов'язання за залученими

і позиченими коштами високоліквідними активами та через продаж нерухомості.

5. Показники ліквідності АТ «ПУМБ» є прийнятними. Станом на кінець 2023 року показники ліквідності банку були вище нормативних значень, встановлених НБУ: коефіцієнт покриття ліквідністю (*LCR*) загалом по всіх валютах – 395%; коефіцієнт покриття ліквідністю (*LCR*) в іноземних валютах – 232%; коефіцієнт чистого стабільного фінансування (*NSFR*) – 191%.

6. На ліквідність балансу банківської установи впливають як макро-, так і мікроекономічні чинники. До них належать економічна ситуація в країні; ефективність державного регулювання і контролю; можливість залучення підтримки з боку держави; розвиток та ефективність сегментів фінансового ринку тощо.

7. Показники ліквідності балансу АТ «ПУМБ» високі. Чутливість до ризику ліквідності нівелюється диверсифікацією ресурсної бази за основними контрагентами та прогнозованістю грошових потоків найбільших кредиторів, а також вагомим обсягом високоліквідних активів. Разом з тим, фактором тиску на ліквідність кредитно-фінансової установи є активні військові дії, що відбуваються на території України.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ АТ «ПУМБ» В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Адаптація світового досвіду щодо підвищення ліквідності АТ «ПУМБ»

Проблема ліквідності має системний характер і не обмежується межами однієї банківської установи. Дефіцит ліквідності в окремому банку здатен викликати ланцюгову реакцію в усьому фінансовому секторі, що підвищує загрозу системних ризиків. Саме тому питання ефективного управління ліквідністю перебуває у фокусі уваги як керівництва комерційних банків, так і центральних банків майже всіх країн світу.

В умовах глобалізації та зростання фінансової нестабільності актуальним є вивчення і адаптація досвіду розвинених і постсоціалістичних країн у сфері управління ризиком ліквідності. Адже підходи до забезпечення стабільності суттєво відрізняються залежно від економічної моделі, рівня розвитку ринкових механізмів та регуляторної бази.

Варто зазначити, що у більшості країн світу не існує єдиного, уніфікованого набору показників для оцінки ліквідності банків. Методи та інструменти регулювання ліквідності часто визначаються специфікою діяльності конкретного банку, його масштабами, типом клієнтури та стратегічними цілями. Управління активами і пасивами банку в іноземних країнах «спирається на використання однієї з чотирьох теорій управління ліквідністю: теорії комерційних позичок, теорії переміщення, теорії очікуваного доходу, теорії управління пасивами» [35, с. 12]. Кожна з цих теорій має свої переваги та обмеження, і ефективне управління ліквідністю часто базується на їхній комбінованій реалізації з урахуванням умов конкретного ринку та нормативних вимог.

У закордонній практиці «за ознакою ліквідності (швидкості перетворення

активів у кошти) всі активи поділяються на: первинні резерви, вторинні резерви, позички, інші цінні папери» [35, с. 12].

До первинних резервів банку відносять касову готівку та кошти на кореспондентському рахунку в Центральному банку. Ці активи є найбільш ліквідними й призначені для негайного виконання зобов'язань банку перед клієнтами та іншими контрагентами. До вторинних резервів зараховуються високоліквідні цінні папери, призначені для продажу. У разі, коли обсяг первинного резерву недостатній, саме вторинні резерви забезпечують швидке поповнення грошових коштів за рахунок реалізації ліквідних активів. Інші види активів – позички, цінні папери з низькою ліквідністю, інвестиції в об'єкти нерухомості (будинки, споруди) – мають значно нижчий ступінь ліквідності, що обмежує їхню здатність до оперативного перетворення в грошову форму без втрат.

У міжнародній практиці для забезпечення ліквідності, платоспроможності та стабільності банку сформовано певні орієнтири щодо структури активів. Зокрема, оптимальними вважаються такі нормативні співвідношення:

- первинні резерви – не менше 5-10% загального обсягу активів (США);
- вторинні резерви – 10-20% активів (США, Японія) [36, с. 14];
- кредитний портфель – не більше 60-70% (США, Франція) [36, с. 14];
- інвестиції в основні засоби та нерухомість – не більше 5-10% (США) [37, с. 55].

Дотримання таких пропорцій дозволяє банку підтримувати належний рівень ліквідності та своєчасно реагувати на коливання попиту клієнтів на грошові кошти, зберігаючи стабільність і довіру з боку вкладників.

У процесі управління ліквідністю «на основі дотримання визначеного співвідношення в активах і пасивах, за кордоном використовується метод закріплення окремих статей пасивів в залежності від їх строковості за визначеними статтями активів, виходячи з їх ліквідності» [38, с. 276]. Цей метод схематично представлений на рисунку 3.1.

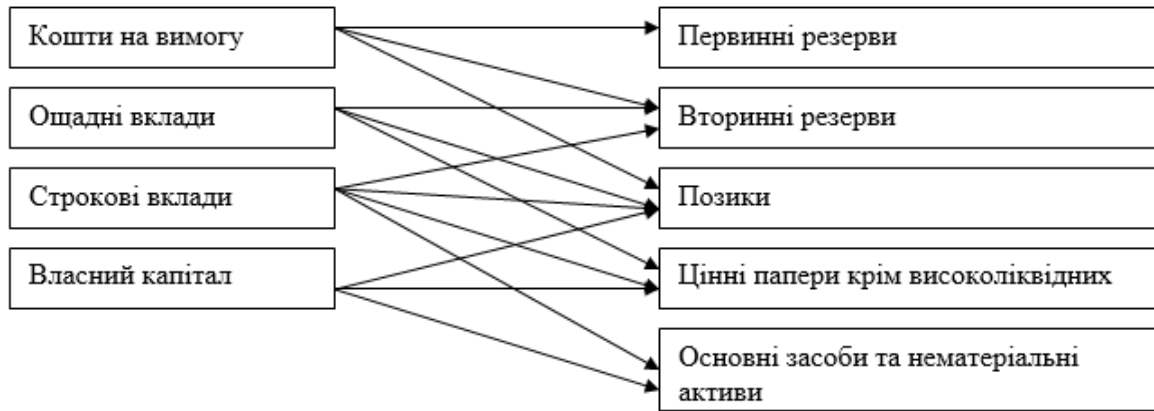

Рис. 3.1. Розподіл окремих статей пасивів за відповідними статтями активів

Джерело: складено автором самостійно на основі [38]

У низці розвинутих країн світу, зокрема у США, «управління ризиком ліквідності здійснюється на основі виявлення дефіциту або надлишку ліквідності. Основою цього підходу є порівняння сукупної суми активів і пасивів банку у відповідні часові періоди. Результати такого порівняння дозволяють визначити ліквідний дефіцит або надлишок як у розрізі кожного періоду, так і наростаючим підсумком за обраний часовий горизонт» [39, с. 23].

Наступним етапом аналізу є «зіставлення фактичного дефіциту ліквідності з внутрішньо встановленими граничними рівнями, які визначає сам банк відповідно до своєї стратегії управління ризиками. Таким чином, формується ліквіднісний профіль банку, що дозволяє оцінити його здатність своєчасно виконувати зобов'язання» [39, с. 23].

Цей підхід відомий як ГЕП-аналіз (Gap-аналіз). Він набуває поширення і в Україні, де банки вже впроваджують ГЕП-аналіз як ефективний інструмент управління ризиком ліквідності [39, с. 23].

Враховуючи, що метод коефіцієнтів є одним із ключових інструментів управління ліквідністю комерційного банку, доцільно звернути особливу увагу на зарубіжний досвід застосування цього підходу. Метод коефіцієнтів широко використовують не лише самі банки для внутрішнього моніторингу, а й центральні банки у регуляторних цілях шляхом встановлення обов'язкових

економічних нормативів ліквідності.

Суть коефіцієнтного методу полягає у встановленні певних кількісних співвідношень між статтями активів і пасивів балансу, що дозволяє оцінити рівень ліквідності банку. У ряді країн ці нормативи формуються центральними банками, в інших – самими фінансовими установами на основі внутрішніх політик ризик-менеджменту.

Кількість та структура показників ліквідності відрізняються між країнами. Так, в Україні Національний банк запровадив тринадцять нормативів, з яких три безпосередньо стосуються ліквідності. Для порівняння, Національний банк Польщі встановлює чотирнадцять нормативів, з яких чотири – нормативи ліквідності. Такий підхід відображає більш суворий контроль з боку регулятора.

Водночас у країнах з розвинутою банківською системою, таких як США, Японія, Німеччина, Франція, Велика Британія, підхід може бути менш директивним. Наприклад, у США наглядовий орган не встановлює обов'язкового переліку коефіцієнтів, дозволяючи банкам гнучко адаптуватися до ринкових умов. У низці європейських країн кількість обов'язкових коефіцієнтів також залишається мінімальною, однак банки все одно активно застосовують ці показники в рамках внутрішнього контролю ризику.

З урахуванням інструкцій регуляторних органів та досліджень у фінансовій літературі, у табл. 3.1 представлено систематизований перелік основних показників ліквідності, які використовуються в окремих країнах світу. Ця узагальнена інформація дозволяє краще зрозуміти світові підходи до моніторингу ліквідності та сприяє удосконаленню вітчизняної практики банківського регулювання. У ряді країн, зокрема у фінансово розвинених державах, банківські установи поряд із нормативними показниками ліквідності, які вимагає регулятор, самостійно розраховують додаткові внутрішні коефіцієнти ліквідності. Такі показники призначені для внутрішнього аналізу, контролю та оперативного управління ризиками, і не потребують обов'язкового звітування перед наглядовими органами.

Економічні нормативи ліквідності банківських установ розвинутих країн світу

Країна	Назва показника	Розрахунок	Нормативне значення, %
Франція	Норматив ліквідності	Співвідношення суми активів, розміщених строком на 3 місяці, і суми депозитів до повернення, строкових депозитів та інших ресурсів, залучених на 3 місяці	> 60
	Норматив довгострокової ліквідності	Співвідношення суми активів, розміщених строком понад 4 роки до довгострокових ресурсів строком понад 4 років.	> 60
Німеччина	Норматив короткострокової ліквідності	Співвідношення суми короткострокових та середньострокових вкладень до 4 років і суми залучених ресурсів до 4 років та ощадних депозитів	100
	Норматив довгострокової ліквідності	Співвідношення суми активів і суми зобов'язань зі строком розміщення активів і погашення зобов'язань понад 4 роки	100
Велика Британія	Норматив ліквідності	Співвідношення готівки, залишків на коррахунках НОСТРО, суми наданих депозитів до повернення і зі строком розміщення на день, цінних паперів та придатних до переобліку векселів і загальної суми зобов'язань.	> 12,5
Японія	Норматив ліквідності	Співвідношення суми коштів на кореспондентському рахунку в Центральному банку та в касі, державних цінних паперів і загальної суми залучених депозитів.	> 30

Джерело: складено автором на основі [40]

Слід зазначити, що «Центральний банк Франції не нав'язує однаковий коефіцієнт усім установам; у кожному конкретному випадку банк може вважати обчислений коефіцієнт задовільним чи ні і, у разі потреби, вплинути на установу відповідним чином» [40, с. 412]. Яскравим прикладом цього підходу є банки Великої Британії, які у своїй діяльності використовують внутрішні показники ліквідності балансу.

Варто зазначити, що впровадження подібної практики в інших країнах, зокрема в Україні, може стати дієвим інструментом посилення внутрішнього контролю ліквідності банків та підвищення їхньої фінансової стабільності.

Цікавим є досвід оцінювання ліквідності комерційними банками США. Центральний банк США «не зобов'язує комерційні банки дотримуватися законодавчо встановлених нормативів ліквідності. Розробка та підтримання системи показників ліквідності є завданням керівництва самих банківських установ. Нині в американській практиці не передбачено строгих формул оцінки ліквідності різноманітних банків. При проведенні аналізу ліквідності підходи змінюються залежно від ринку, на якому працює банк; типу або виду комерційного банку; змісту і набору банківських послуг» [41, с. 173].

Необхідно зазначити, що показники ліквідності в різних країнах світу суттєво відрізняються не лише за кількістю та назвами, а й за методологією їх обчислення. Це зумовлено відмінностями в рівні економічного розвитку, структурою фінансових ринків, специфікою національних банківських систем, а також традиціями регулювання та інституційною зрілістю банківського нагляду. Зокрема, різні нормативні показники ліквідності та їхні граничні значення встановлюються з урахуванням економічних реалій конкретної країни.

У країнах, де банківська система ще перебуває на етапі становлення або реформування, кількість нормативних показників може бути більшою, адже регулятор прагне забезпечити вищий рівень контролю та мінімізувати ризики системної нестабільності.

Розглядаючи питання прогресивного досвіду управління ліквідністю в різних країнах світу, неможливо оминати увагою міжнародний рівень регулювання, де ключову роль відіграє Базельський комітет з питань банківського нагляду. Цей комітет, заснований при Банку міжнародних розрахунків, виступає головним методологічним центром з розробки стандартів та підходів до ефективного управління ризиками у банківській сфері.

Одним із найважливіших результатів його роботи став документ «Міжнародна конвергенція виміру капіталу та стандартів капіталу: нові підходи», більш відомий як Базель I. Він уперше запровадив єдині вимоги до достатності капіталу банків, заклавши основу для аналізу не лише кількісних,

але й якісних характеристик капіталу та активів. Це стало першим кроком до створення уніфікованої міжнародної системи банківського нагляду, що враховує різноманітність ризиків, притаманних сучасній банківській діяльності.

Подальший розвиток цих підходів отримав у Базелі II, який значно розширив перелік ризиків, включивши операційний ризик поряд із кредитним і ринковим, та ввів нові стандарти оцінювання управлінської ефективності банків. Базель II зробив спробу інтегрувати кількісні та якісні показники у єдину систему оцінки діяльності банку, зокрема, встановив взаємозв'язок між прибутковістю, ліквідністю, ризиками та якістю управління. Цей підхід дозволив глибше аналізувати фінансову стійкість банків, а також покращити інструменти профілактики кризових явищ у банківському секторі на глобальному рівні.

Сьогодні Базель II виступає як методологія, що використовує капітал для формування інтегрального показника якості роботи банку. У порівнянні з Базелем I, який зосереджувався головним чином на ринковому ризику, Базель II значно розширив спектр оцінюваних ризиків, додавши методики для кількісної оцінки кредитного та операційного ризиків.

Це створило передумови для комплексних досліджень і врахування у банківській діяльності всього діапазону ризиків, включно з тими, що раніше не піддавалися кількісній оцінці: репутаційним, стратегічним, правовим ризиком, ризиком документації, ризиком ліквідності та іншими.

Важливо, що в Базелі II враховано інтегральний характер ризиків і запропоновано концепцію спільного управління всіма ризиками, які приймає банк. Це дозволяє запобігати ситуаціям, коли зниження одного виду ризиків може не зменшити, а навпаки – збільшити загальний профіль ризику банку через виникнення чи зростання інших ризиків. Такий підхід забезпечує більш збалансовану та ефективну систему управління ризиками у банківському секторі.

У Базелі II «ліквідність оцінюється як умова, що має вирішальне значення для продовження існування банку. При здійсненні контролю ліквідності варто

враховувати безпосередній взаємний вплив ліквідності і капіталу. Як ліквідність банку і ліквідність ринків, на яких він працює, впливають на достатність капіталу, так і капітал у стресових ситуаціях може мати помітний вплив на підтримання ліквідності» [19]. При цьому оцінка управління ризиком ліквідності планується з урахуванням його агрегованого характеру у відношенні тих напрямків діяльності, де негативні варіанти розвитку подій впливають на фінансові потоки банку.

Базель III «для оцінки стабільності банків вводить два нормативи ліквідності: показник короткострокової ліквідності (Liquidity coverage ratio, LCR) і показник чистого стабільного фондування (Net Stable Funding Ratio, NSFR), які повинні стати зовнішніми індикаторами стійкості банків на випадок виникнення кризових проблем з ліквідністю. Показник короткострокової ліквідності (або ліквідного покриття) LCR, що дозволяє оцінити, чи має банк можливість продовжувати свою діяльність протягом найближчих 30 днів, являє собою відношення ліквідних активів до чистого грошового відтоку» [42].

Системний фактор, який сприяє виникненню ризику ліквідності, пов'язаний із структурою активів і пасивів банку, а також із недоліками в управлінні грошовими потоками. Невизначений фактор полягає у можливості реалізації різних ризиків, які банк приймає у своїй діяльності.

Так, реалізація неповернення кредитів (кредитний ризик), коливання валютних курсів і процентних ставок (ринковий та процентний ризику), збій у платіжних потоках та операційні помилки (операційний ризик), відтік клієнтів (репутаційний ризик), збитки, пов'язані з правовими аспектами (правовий ризик), а також інші види ризиків можуть стати небезпечними для банку настільки, наскільки вони порушують баланс ліквідності. Іншими словами, ці ризики стають загрозою, якщо їх реалізація призводить до дисбалансу між активами і пасивами, ускладнюючи здатність банку своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання.

Після реалізації ризику за одним із напрямків діяльності банку, що впливає на ліквідність, події можуть розвиватися двома шляхами: як

загасаючий процес або як розбалансований, який поширюється всередину та вшир. У другому випадку виникнення проблем із ліквідністю провокує прояв інших ризиків, що, у свою чергу, ще більше погіршує ліквідність банку.

Від того, як банк реагуватиме на такі виклики, залежить його подальша доля: чи піде він шляхом банкрутства, чи ж зуміє ефективно компенсувати ризики і стабілізувати ситуацію. Велику роль у цьому відіграє ставлення банку до вимог Базелю II – чи сприймає він їх лише як формальність, чи використовує як стратегічний план управління ризиками і ліквідністю [43, с. 123].

Отже, Базельський комітет з банківського нагляду розглядає оцінку ризиків не як разовий результат застосування математичних моделей, а як безперервний процес. Цей процес передбачає постійне моделювання та уточнення параметрів використовуваних моделей, що дозволяє регулярно коригувати ліміти і параметри антикризових сценаріїв. Водночас у ньому реалізуються обов'язки та відповідальність усіх рівнів управління банку. Саме цей підхід банки повинні розвивати у своєму професійному співтоваристві.

Вищезазначені принципи ефективного управління ліквідністю комерційного банку охоплюють усі складові цього процесу: від організаційної структури менеджменту, розробки програми антикризового реагування і визначення основних вимог до неї, до внутрішнього контролю та зовнішнього нагляду за ефективністю прийнятих рішень щодо управління ризиком ліквідності.

Подібно до управління іншими типами ризиків, ефективне управління ризиком ліквідності включає встановлення банківської стратегії, забезпечення належного контролю з боку правління та вищого керівництва, а також створення ефективного процесу вимірювання, моніторингу і контролю ризику ліквідності.

Формальність та складність процесу управління ліквідністю повинні відповідати загальному рівню ризику, який несе банк. Інакше кажучи, для ефективного управління ліквідністю комерційні банки зобов'язані враховувати рекомендації Базельського комітету, зокрема щодо максимально можливого

балансування строків погашення активів і пасивів. Важливо також забезпечувати постійний контроль за іншими видами ризиків, притаманними банківській діяльності, які потенційно можуть призвести до втрати ліквідності банком.

3.2 Заходи щодо підвищення ліквідності АТ «ПУМБ»

У результаті проведеного аналізу в даній кваліфікаційній бакалаврській роботі пропонується ряд рекомендацій, спрямованих на підвищення ліквідності банку АТ «ПУМБ», який наразі опинився на межі своєї ліквідності. Це стало можливим через помилки в його політиці, недооцінку ринкових умов, неточності в аналітичній роботі та інші фактори, що змушують банк вдаватися до термінових заходів.

По-перше, банку з нестійким фінансовим становищем рекомендується покращити організаційну структуру, зокрема зосередитися на розвитку менеджменту. Доцільно створити службу внутрішнього аудиту, що дозволить ефективніше контролювати діяльність банку та знизити ризики зловживань і помилок усередині установи.

По-друге, банку необхідно регулярно оцінювати ліквідність балансу шляхом розрахунку ключових коефіцієнтів ліквідності. Під час аналізу можуть бути виявлені відхилення як у бік зниження мінімально допустимих значень, так і їх значного перевищення. У випадку зниження показників нижче нормативів банк повинен протягом місяця привести їх у відповідність із встановленими стандартами. Для цього доцільно скоротити обсяги міжбанківських кредитів, зменшити кредиторську заборгованість та інші залучені ресурси, а також збільшити обсяг власних коштів. Водночас слід враховувати, що залучення додаткового капіталу через випуск нових акцій може призвести до зменшення дивідендів і викликати невдоволення серед пайовиків.

З іншого боку, для банку, як і для будь-якого підприємства, загальною основою ліквідності є забезпечення прибутковості його операційної діяльності. Тобто, якщо фактичне значення основного нормативного коефіцієнта ліквідності значно перевищує встановлене мінімально допустиме, така діяльність може сприйматися пайовиками як неефективна через невикористані можливості отримання прибутку. У зв'язку з цим аналіз ліквідності балансу повинен проводитися одночасно з аналізом прибутковості банку. Практика показує, що банки отримують більший прибуток, коли функціонують на межі мінімально допустимих нормативів ліквідності, максимально використовуючи можливість залучення коштів у вигляді кредитних ресурсів.

У той же час особливості роботи банку як установи, що базується на використанні коштів клієнтів, зумовлюють необхідність постійного контролю показників ліквідності. Максимальна ліквідність досягається за рахунок максимізації залишків готівки у касах та коштів на кореспондентських рахунках у порівнянні з іншими активами. Проте саме за таких умов прибуток банку є мінімальним. Для збільшення прибутку необхідно не просто зберігати кошти, а ефективно використовувати їх шляхом видачі кредитів та здійснення інвестицій. Оскільки це вимагає зменшення обсягів касової готівки та залишків на кореспондентських рахунках до мінімуму, максимізація прибутку потенційно створює ризик порушення безперервності виконання банком своїх зобов'язань перед клієнтами.

Отже, суть банківського управління ліквідністю полягає у гнучкому балансуванні між протилежними вимогами ліквідності та прибутковості. Головна мета управління ліквідністю комерційного банку – максимізація прибутку при обов'язковому дотриманні встановлених самим банком економічних нормативів.

По-третє, банк повинен визначати потребу в ліквідних коштах, принаймні на короткострокову перспективу. Як уже зазначалося, прогнозування цієї потреби може здійснюватися двома основними методами. Перший полягає в аналізі потреб у кредитах та очікуваному рівні внесків кожного з ключових

клієнтів банку. Другий метод передбачає прогнозування загального обсягу позичок і внесків. Обидва підходи мають суттєвий недолік: вони базуються на середньому, а не на граничному рівні ліквідності. Такий підхід може бути достатнім для оцінки ліквідності банківської системи в цілому, але не дає керівництву окремого банку чіткої відповіді на питання, якою має бути касова готівка на наступний тиждень для покриття можливих вилучень внесків і кредитних заявок. Лише детальний аналіз рахунків окремих клієнтів дозволяє банку адекватно визначити поточні потреби в готівці.

У вирішенні цього завдання також допоможе попереднє вивчення господарських та фінансових умов на місцевому ринку, специфіки клієнтури, можливостей виходу на нові ринки, а також перспектив розвитку банківських послуг, зокрема відкриття нових видів рахунків, проведення операцій з трасту, лізингу, факторингу тощо. Крім того, необхідно враховувати не лише місцеві, а й загальнонаціональні чинники, такі як зміни в грошово-кредитній політиці, законодавстві та інших регулятивних актах.

Комплексне вивчення цих факторів та якісне прогнозування дають змогу банку більш точно визначити оптимальну частку ліквідних коштів у структурі активів. Водночас, банк повинен спиратися на власний досвід та історичні дані, що сприяють підвищенню ефективності управління ліквідністю і мінімізації ризиків, пов'язаних із нестачею коштів. Виходячи зі спрогнозованого розміру необхідних ліквідних коштів, банк повинен сформувати ліквідний резерв для виконання непередбачених зобов'язань, які можуть виникнути внаслідок змін на грошовому ринку, погіршення фінансового стану клієнтів тощо.

По-четверте, підтримка ліквідності на необхідному рівні здійснюється через реалізацію визначеної політики банку щодо пасивних та активних операцій, розробленої з урахуванням конкретних умов грошового ринку та особливостей операційної діяльності банку. Таким чином, банк повинен розробити і впровадити ефективну політику управління активами і пасивами, що дозволить збалансувати потребу у ліквідності з максимізацією прибутковості.

При цьому в регулюванні активами банку варто звернути увагу на наступні моменти:

1. Управління готівкою має бути більш ефективним, що передбачає планування притоків і відтоків готівки, а також розробку детальних графіків платежів для забезпечення своєчасного виконання зобов'язань.

2. Терміни розміщення коштів банком повинні чітко відповідати термінам залучених ресурсів. Не допускається ситуація, коли терміни активних операцій перевищують терміни пасивних зобов'язань, оскільки це створює дисбаланс і підвищує ризик ліквідності.

Акцент слід зробити на підвищенні рентабельності роботи банку в цілому та на прибутковості окремих операцій зокрема. Зокрема, в управлінні кредитним портфелем необхідно:

– контролювати розміщення кредитних вкладень за ступенем ризику, формою забезпечення повернення позичок та рівнем прибутковості. Кредитні вкладення банку можна класифікувати з урахуванням низки критеріїв – рівня кредитоспроможності клієнта, виду забезпечення кредиту, можливості страхування позичок, оцінки надійності кредиту економістом банку тощо. Частка кожної групи кредитів у загальній сумі кредитних вкладень і її динаміка є важливим індикатором для прогнозування коефіцієнта ліквідності банку, а також визначає доцільність збереження існуючої кредитної політики або необхідність її коригування. Групування позичок за окремими позичальниками, здійснюване з використанням електронно-обчислювальної техніки, дозволяє здійснювати щоденний контроль за рівнем коефіцієнтів ліквідності, а також аналізувати можливості подальшої видачі великих кредитів як власними силами банку, так і шляхом участі у банківських консорціумах;

– аналізувати розміщення кредитів за термінами їх погашення шляхом групування залишків заборгованості по позичкових рахунках із урахуванням термінових зобов'язань або оборотності кредитів за шістьма групами: до 1 місяця; від 1 до 3 місяців; від 3 до 6 місяців; від 6 до 12 місяців; від 1 до 3 років; понад 3 роки. Такий поділ є основою для прогнозування рівня поточної

ліквідності балансу банку та допомагає виявити «вузькі» місця в кредитній політиці банку, які можуть негативно впливати на його фінансову стабільність і здатність своєчасно виконувати зобов'язання;

– аналізувати розміщення кредитів за термінами на основі бази даних. Зокрема, розроблено метод аналізу майбутнього погашення та майбутньої видачі кредитів у найближчі 30 днів по окремих клієнтах і видах позичок (на основі кредитних договорів і оборотності кредитів), що дозволяє контролювати вивільнення ресурсів або виникнення потреби в них. Такий аналіз можна проводити щодня, а також з урахуванням даних кредитних договорів, що знаходяться на стадії опрацювання. Результати аналізу використовуються комерційними банками для оперативного прийняття рішень щодо купівлі або продажу ресурсів. Даний підхід дозволяє виявляти глибинні, приховані процеси, а також тенденції, які, за інших незмінних обставин, можуть призвести до падіння рівня ліквідності і платоспроможності банку. Це дає можливість своєчасно запобігти негативним наслідкам шляхом внесення коректив у кредитну політику банку.

– краще вивчати кредитоспроможність позичальників, проводячи детальний аналіз їх фінансового стану, платоспроможності та кредитної історії.

– обмежити розмір кредиту, наданого одному позичальнику, частиною власних коштів банку з метою зниження концентрації ризиків.

– видавати кредити більшому числу клієнтів при збереженні загального обсягу кредитування, що сприяє диверсифікації кредитного портфеля та зниженню ризику неповернення.

– підвищити повернення кредитів, у тому числі за рахунок більш надійного забезпечення, застосування страхування кредитів або інших методів гарантування.

– вжити ефективних заходів щодо стягнення простроченої позичкової заборгованості та нарахованих відсотків за користування кредитами, включаючи роботу з боржниками та використання правових механізмів.

3. Застосовувати методи аналізу групи розрахункових рахунків клієнтів та інтенсивності платіжного обороту по кореспондентському рахунку банківської установи. Результати такого аналізу слугують підставою для аргументованого перегрупування активів балансу банку з метою підвищення його ліквідності.

4. Необхідно змінити структуру активів, збільшивши частку ліквідних активів за рахунок своєчасного погашення кредитів, очищення балансу шляхом виділення окремих видів діяльності на самостійний баланс, збільшення власних коштів банку та залучення позик від інших фінансових установ.

5. Працювати над зниженням операційних ризиків є ключовим завданням для підтримки стабільності банку. Важливо пам'ятати, що термінові заходи, які вживають кредитні установи для підтримки ліквідності та платоспроможності, зазвичай пов'язані зі зростанням витрат і зниженням прибутковості банку. Ефективне управління ризиками незбалансованості балансу та неплатоспроможності допомагає мінімізувати можливі збитки і створює надійну основу для стабільної діяльності банку в майбутньому.

Система управління ризиками незбалансованості балансу і неплатоспроможності орієнтується на нормативні вимоги НБУ щодо дотримання встановлених норм ліквідності та платоспроможності. Для своєчасного виявлення ризиків незбалансованості ліквідності і платоспроможності комерційного банку необхідно створити спеціалізовану систему щоденного контролю за відповідними показниками та аналіз факторів, що впливають на їх зміни.

Для цього доцільно сформувати базу даних, яка забезпечить оперативний доступ до всієї необхідної інформації для аналітичної роботи та подальшого формування ефективної політики банку. Джерелами для такої бази можуть бути як укладені, так і ті, що перебувають на стадії проробки кредитні та депозитні договори, договори про позики в інших банках, відомості про потребу в кредитах під відвантажені товари з майбутнім терміном оплати, щоденні зведення оборотів і залишків по балансових рахунках, відомості по особових

рахунках, позабалансових рахунках та інформація про оборотність кредитів.

Адже не виправдано високий рівень ліквідності породжує дилему «ліквідність – прибутковість»: найліквідніші активи не приносять значного доходу, і через це діяльність банку може негативно оцінюватися акціонерами. Невикористані можливості для отримання прибутку призводять до зниження вартості бізнесу. Отже, виникає ситуація невідповідності між попитом і пропозицією ліквідних коштів, що й називають ризиком незбалансованої ліквідності.

З цього приводу проаналізуємо чистий розрив ліквідності АТ «ПУМБ» за останні роки з метою надання рекомендацій щодо управління ризиком незбалансованої ліквідності (табл. 3.2). Також розрахуємо коефіцієнт загальної ліквідності в динаміці за 2021-2024 роки з метою впровадження певних рекомендацій (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Динаміка чистого розриву ліквідності АТ «ПУМБ» за 2021-2024 роки,
тис. грн., %**

Показник	На 01.01.2022 року	На 01.01.2023 року	На 01.01.2024 року	На 01.01.2025 року
Всього активів	104648824	111974220	153334846	186582566
Всього зобов'язань	92087531	100277839	135945074	164389993
Чистий розрив ліквідності	12561293	11696381	17389772	22192573
Коефіцієнт загальної ліквідності, %	113,6	111,7	112,8	113,5

Джерело: складено автором на основі [40]

Аналізуючи дані за табл. 3.2 в період з 2021-2024 роки можна сказати, що наявні ліквідні кошти АТ «ПУМБ» значно перевищують їх використання. Це і є той надлишок ліквідних коштів у сумі 12561293 тис. грн., 11696381 тис. грн., 17389772 тис. грн. і 22192573 тис. грн. відповідно, який необхідно швидко інвестувати в дохідні активи до виконання потреби в грошових коштах.

З кожним роком в період с 01.01.2021 по 01.01.2025 роки спостерігається

все більший надлишок ліквідних коштів (рис. 3.1), тобто ризик незбалансованої ліквідності з кожним роком зростає.

Коефіцієнт загальної ліквідності відображає здатність банку повністю покрити свої зобов'язання за рахунок усіх активів. Його оптимальне значення має становити не менше 100%. Протягом аналізованого періоду банк демонстрував стабільні показники за цим критерієм, що свідчить про відсутність проблем із ліквідністю. Для наочності цифровий матеріал представимо на рис. 3.2.

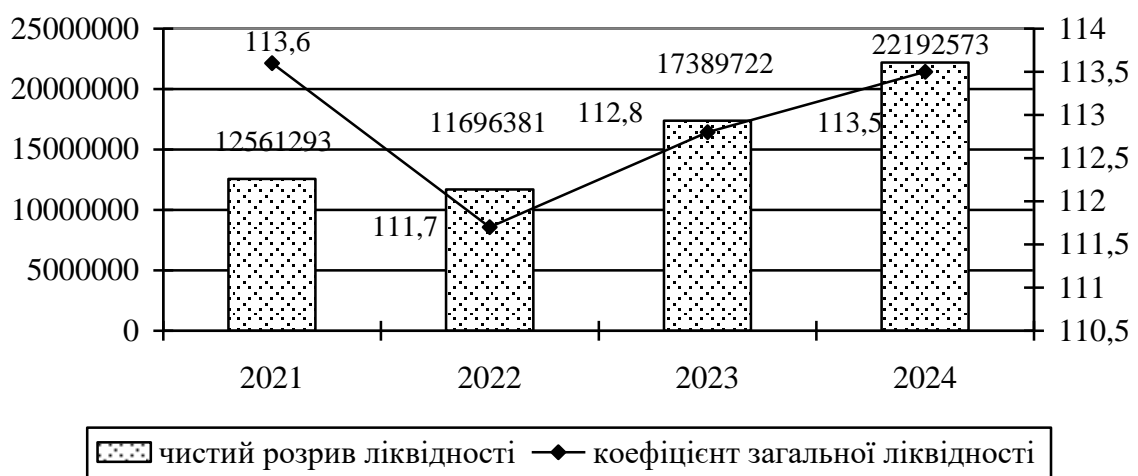

Рис. 3.2. Динаміка чистого розриву ліквідності АТ «ПУМБ» за 2021-2024 роки, тис. грн., %

Джерело: складено автором самостійно

Якщо значення коефіцієнта загальної ліквідності становить менше ніж 100%, то обмежуються можливості кредитування клієнтів, а, отже, і одержання прибутку. В нашому випадку в період з 2020 по 2023 роки коефіцієнт загальної ліквідності банку становить більше ніж 100%, зокрема 114,8%, 113,6%, 111,7% і 112,8% відповідно. Це свідчить, що в діяльності АТ «ПУМБ» не має таких моментів, коли йому недостатньо коштів, щоб покрити свої зобов'язання, тому діяльність банку можна охарактеризувати як позитивною, в період з 2022 по 2023 роки стабільною.

Аналізуючи коефіцієнт загальної ліквідності АТ «ПУМБ» можна сказати, що банківська установа займає кращу позицію станом на 01.01.2021 та на

01.01.2022 роки. В даному випадку попит дорівнює пропонуванню, що є позитивним явищем, так як банки постійно мають справу з дефіцитом ліквідних коштів, або з їх надлишком.

Отже, ліквідність балансу є не лише необхідною, але й недостатньою умовою для висновків про те, що банк є ліквідним. Насправді може виникнути ситуація, коли банк повністю або частково неліквідний, тобто не має можливості постійно підтримувати свою ліквідність, хоча його баланс при цьому залишається достатньо ліквідним. Виникнення такої ситуації пов'язане з невідповідністю між строками розміщення активів та строками виконання зобов'язань банку. Саме така ситуація сталася з банком АТ «ПУМБ»: він був частково неліквідним, незважаючи на те, що займає лідируючі позиції на ринку.

Наступною пропозицією є проведення GAP-аналізу з визначенням антикризових стратегічних перспектив для АТ «ПУМБ» (табл. 3.3).

Для проведення GAP-аналізу та на його основі формування стратегії відбувається визначення активів та зобов'язань, чутливих до процентних ставок. Активи та пасиви з фіксованими процентними ставками об'єднуються у групи за строками, що залишилися до погашення. Активи та пасиви з плаваючими процентними ставками об'єднуються у групи за найближчими можливими строками перегляду процентних ставок.

З даних таблиці 3.3 видно, що за 2023-2024 роки, зокрема за період до 1 місяця, суттєво переважають розміри кредитів на цей період. А, отже, у цей період спостерігалася чутливість за пасивами. За такими умовами при зростанні процентних ставок чистий процентний дохід зменшується, а при зменшенні ставок, навпаки, зростає. За іншими періодами можна спостерігати чутливість за активами. У такому випадку, при зростанні процентних ставок чистий процентний дохід збільшується, а при зменшенні процентних ставок – знижується.

В регулюванні пасивами банку можна порекомендувати наступне:

1. Застосовувати метод аналізу розміщення пасивів за їх термінами, що дозволяє ефективно управляти зобов'язаннями банку, прогнозувати та

коригувати їхню структуру залежно від рівня коефіцієнтів ліквідності, проводити зважену політику акумуляції ресурсів і впливати на платоспроможність установи.

Таблиця 3.3

**GAP-аналіз з визначенням антикризових стратегічних перспектив
для АТ «ПУМБ» за 2023-2024 роки**

Показник	До 1 місяця	1-3 місяці	3-6 місяців	6-12 місяців	Понад 1 рік	Всього
На 31.12.2023 року						
Всього фінансових активів	62956801	24821276	17204815	20109325	25703074	150795291
Всього фінансових зобов'язань	108687036	11116458	7380139	3912250	619630	131715513
Потенційні позабалансові зобов'язання	7038817	-	-	-	-	7038817
GAP	-52769052	13704818	9824676	16197075	25083444	12040961
На 31.12.2024 року						
Всього фінансових активів	90263329	17903772	23330497	22559568	29381005	183438171
Всього фінансових зобов'язань	135325242	12851164	6324986	5155404	727414	160384210
Потенційні позабалансові зобов'язання	9265315	-	-	-	-	9265315
GAP	-54327228	5052608	17005511	17404164	28653591	13788646
Характеристика						
Стан чутливості	За пасивами	За активами	За активами	За активами	За активами	За активами
Чистий процентний дохід банку буде скорочуватися, якщо	% ставки зростають	% ставки знижуються	% ставки знижуються	% ставки знижуються	% ставки знижуються	% ставки знижуються

Джерело: складено автором на основі [31-33]

2. Розробити чітку політику управління капіталом і резервами, що забезпечить стабільність фінансової бази та покращить захист від ризиків.
3. Постійно контролювати співвідношення власного капіталу до залучених

коштів, щоб підтримувати оптимальний баланс між ризиком і фінансовою стійкістю банку.

4. Проаналізувати депозитну базу банківської установи:

- звернути увагу на структуру депозитів – термінові й ощадні депозити є більш ліквідними, ніж депозити до запитання;
- визначити стратегію підтримки стійкості депозитів. Важливо впроваджувати маркетингові заходи для підвищення якості обслуговування клієнтів, щоб забезпечити їхню лояльність навіть у кризових ситуаціях. Збільшення термінів ощадних депозитів та середньої суми внесків також допомагає зменшити коливання депозитної бази під час нестабільності;
- враховувати не лише стабільність, а й джерело депозитів – депозити фізичних осіб зазвичай є більш надійними, ніж депозити юридичних осіб, через різницю у розмірах внесків;
- привести у відповідність облік кредитних ресурсів;
- оцінювати надійність депозитів і позик, отриманих від інших кредитних установ;
- скоротити зобов'язання до запитання шляхом перегрупування пасивів за їх термінами.

У цілому, для ефективного розпізнавання ризиків незбалансованості ліквідності балансу та неплатоспроможності банківської установи необхідно створити спеціалізовану систему щоденного контролю за рівнем ключових показників, наведених у першому та другому розділах, а також здійснювати комплексний аналіз факторів, що впливають на їх зміну. Для цього доцільно організувати базу даних, яка забезпечить оперативний доступ до всієї необхідної інформації для проведення аналітичної роботи, на основі якої формуватиметься стратегія та політика банку. Джерелами формування такої бази можуть бути як укладені, так і ті, що перебувають у процесі опрацювання, кредитні та депозитні договори, договори про позики в інших банківських установах, відомості про планову потребу у кредитах, щоденні звіти про обороти та залишки по балансових рахунках, дані по особових рахунках,

інформація по позабалансових рахунках, а також відомості про оборотність кредитів тощо.

На основі сформованої бази даних банк щоденно повинен отримувати актуальні значення показників платоспроможності та ліквідності, а також проводити комплексний аналіз перспектив розвитку своїх операцій з урахуванням встановлених нормативів цих показників. Такий підхід дозволяє ефективно координувати прийняття рішень щодо розміщення коштів, залучення ресурсів, збільшення власного капіталу, а також розширення участі банку в інших підприємствах і фінансових установах. Крім того, це сприяє пошуку нових джерел додаткового прибутку та розвитку інноваційних операцій комерційного банку, при цьому дотримуючись вимог щодо підтримки ліквідності та платоспроможності. Проведений аналіз дає змогу своєчасно виявляти можливі зміни в рівні ліквідності і платоспроможності банку, що забезпечує оперативне прийняття необхідних заходів для стабілізації його фінансового стану.

У міжнародній практиці менеджери з регулювання ліквідності банків розробили низку практичних рекомендацій для підвищення ефективності цього напрямку діяльності. Перша рекомендація полягає в тому, що менеджери з ліквідності повинні здійснювати контроль над роботою всіх підрозділів банку, які відповідають за використання та залучення коштів, а також координувати свою діяльність із функціонуванням цих підрозділів.

Друга рекомендація наголошує на необхідності прогнозування менеджерами ліквідності часу, коли найбільші вкладники та користувачі кредитів планують знімати кошти або збільшувати внески на рахунки. Такий підхід дозволяє своєчасно планувати дії банку у випадках виникнення дефіциту або надлишку ліквідних коштів, забезпечуючи стабільність його фінансового стану.

Відповідно до третьої рекомендації, менеджери з регулювання ліквідністю у тісній співпраці з вищим керівництвом та керівниками відділів повинні забезпечити чітке усвідомлення пріоритетів і цілей управління ліквідними

коштами. У минулому ліквідність банку часто ставилася на перше місце при розміщенні коштів. Однак сьогодні управління ліквідністю виконує допоміжну роль у порівнянні з основною метою банку — наданням позик усім категоріям клієнтів. Тобто банк має надавати вигідні кредити, а керівники з ліквідності повинні знайти достатні кошти для їх забезпечення.

Суть четвертої рекомендації полягає в тому, що потреби банку у ліквідних коштах і рішення щодо їх розміщення мають постійно аналізуватися з метою запобігання як надлишку, так і дефіциту ліквідних ресурсів. Надмірні ліквідні кошти, які не реінвестуються в той самий день, призводять до втрат прибутку, тоді як дефіцит коштів необхідно оперативно ліквідувати, щоб уникнути несприятливих наслідків поспішних позик або примусових продажів активів, що також негативно впливає на прибутковість банку.

Таким чином, кожна банківська установа повинна самостійно забезпечувати підтримку своєї ліквідності на визначеному рівні, спираючись як на аналіз її поточного стану за конкретні періоди часу, так і на прогнозування майбутніх результатів діяльності. Це вимагає проведення науково обґрунтованої економічної політики у сфері формування статутного капіталу, фондів спеціального призначення та резервів, залучення позикових коштів від сторонніх організацій, а також здійснення активних кредитних операцій. Такий комплексний підхід дозволяє банку ефективно управляти ліквідністю, забезпечуючи стабільність і платоспроможність у довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 3

Результатом дослідження є практичне узагальнення і надання рекомендацій щодо регулювання ліквідності в АТ «ПУМБ». Отримані результати свідчать про досягнення поставленої мети і завдань дослідження та дають змогу зробити такі висновки:

1. Вибір показників виміру ліквідності обумовлюється насамперед вимогами наглядового органу до оцінки ліквідності. В іноземних країнах наглядові органи або взагалі директивно не встановлюють обов'язкове коло таких показників (наприклад, у США), або встановлюють незначну кількість показників (наприклад, у Японії, Німеччині, Франції, Англії). В кваліфікаційній роботі упорядковано систему показників ліквідності окремих країн світу.

2. Максимізація банківських прибутків є ключовим напрямком роботи керівництва банком, але вона не може існувати у відриві від комплексних рішень щодо рівня ризиків та інших факторів. Вищий рівень ризику надає потенційні можливості отримання більших прибутків, але і не виключає настання великих втрат, тому балансування між прибутковістю та ризиком є одним із важливих і складних завдань, які повинні вирішувати менеджери кожного банку.

3. З метою підвищення точності та об'єктивності оцінки рівня ліквідності банків, на нашу думку, доцільно запровадити комплексну систему показників ліквідності, до складу якої увійдуть запропоновані нами підсистеми: внутрішня, нормативна, зовнішня, макроекономічна. Ці підсистеми мають бути узгоджені та взаємопов'язані між собою, а кількість показників достатньою для об'єктивної оцінки і прогнозування ліквідності та можливих ризиків її втрати на всіх рівнях банківської системи.

3. Подальша розробка та узгодження запропонованих підсистем показників ліквідності, формування комплексної її оцінки дасть можливість передбачати банкам і НБУ можливі диспропорції в банківській діяльності, своєчасно їх усувати, корегувати інструменти регулятивної політики та напрямки їх використання, визначатися з розвитком більш перспективних банківських і фінансових активів.

4. Найважливішим фактором забезпечення отримання стабільного і зростаючого доходу банку є підвищення рівня активів банку і якісний розподіл активів за нормами і типами, що досягається ефективним механізмом оперативного і стратегічного планування. Алгоритми планування мають

спиратися на застосування оптимальних розподільних алгоритмів, які б враховували б доходність кожного з активів, ризик, що його супроводжує і часові параметри.

ВИСНОВКИ

Ліквідність банку – здатність банку вчасно і повністю виконувати свої поточні зобов'язання, задовольняти вимоги вкладників та попит позичальників. Ліквідність банку визначається збалансуванням активів і пасивів балансу банку, ступенем відповідності строків розміщення активів і залучених банком пасивів.

Проблема ліквідності банку виникає у зв'язку з наданням позичок на триваліші строки, ніж строки залучення коштів.

Банківська ліквідність відіграє життєво важливу роль як у діяльності окремого банку, так і у фінансовій системі держави. Неліквідний банк не може виконувати свої функції і проводити операції з обслуговування клієнтів, його рейтинг знижується, що значно ускладнює запозичення коштів із зовнішніх джерел, банк втрачає потенційний прибуток. Тому вирішення проблем ліквідності повинно мати найвищий пріоритет у роботі банку, а моніторинг ліквідності та вживання відповідних заходів щодо підтримання достатнього рівня ліквідності є неодмінною умовою самозбереження та виживання кожного банку.

В Україні існує велика кількість законодавчих актів щодо регулювання банківської діяльності і законодавство охоплює майже всі питання, але й досі економісти та фахівці інших галузей однією з причин неможливості вирішення окремих проблем вважають недосконале законодавство. Дана проблема ще не вирішена, тому банки України здійснюють свої операції дотримуючись існуючого законодавства. Основним регулятором, який здійснює забезпечення ліквідності банківської системи є НБУ. З проведеного дослідження визначено, до інструментів регулювання банківської ліквідності відносять: інструменти резервування; інструменти рефінансування та наглядові інструменти.

Методики і прийоми аналізу ліквідності банківських установ ґрунтуються на традиційних основах економічного аналізу. До складу прийомів економічного аналізу включають якісні (абстрактно-логічні) та кількісні (описові і аналітичні).

Ліквідність можна розуміти як запас або як потік. Вимір ліквідності з точки зору запасів передбачає оцінку активів, які можна перетворити в готівкові кошти. В цьому випадку для визначення достатності ліквідних активів необхідно порівняти наявні запаси з потребами в ліквідних коштах. На відміну від поглядів на ліквідність як запас або потік, заслуговує уваги структурне поняття ліквідності. Структурне регулювання обсягу ліквідних коштів передбачає оптимізацію їхнього обсягу за рахунок внутрішнього перерозподілу структури фінансових ресурсів за активами і пасивами балансу. Перерозподіл здійснюється як потік. Але потік не зовнішній, а внутрішній.

АТ «ПУМБ» – це «великий і надійний приватний банк, який вже 33 роки працює на українському фінансовому ринку та надає клієнтам якісні банківські послуги та постійно удосконалює сервіс. АТ «ПУМБ» входить у десятку найбільших банків України за ключовими фінансовими показниками. АТ «ПУМБ» є універсальним банком, діяльність якого зосереджена на комерційних, роздрібних та інвестиційно-банківських операціях».

Аналітичні дослідження щодо рівня ліквідності АТ «ПУМБ» показали, що величина високоліквідних активів характеризується стійкою тенденцією збільшення. Найбільша питома вага у складі високоліквідних активів належить статті «казначейські та інші цінні папери». Величина коефіцієнта миттєвої ліквідності свідчить про здатність банку АТ «ПУМБ» забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів. Коефіцієнт поточної ліквідності характеризується достатньо високим рівнем. Коефіцієнт короткострокової ліквідності відповідає встановленим нормативам.

Коефіцієнт відношення високоліквідних активів АТ «ПУМБ» до робочих активів відповідає рекомендованим нормативам (не менше 20%). Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань характеризує стійка тенденція до зниження. Коефіцієнт ліквідності співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів не розраховується так, як банк не проводив накопичення зобов'язань в депозитах усіх видів. Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань, свідчить

про низьку спроможність банку погашати зовнішні зобов'язання за залученими і позиченими коштами високоліквідними активами та через продаж нерухомості.

Показники ліквідності АТ «ПУМБ» є прийнятними. Станом на кінець 2023 року показники ліквідності банку були вище нормативних значень, встановлених НБУ: коефіцієнт покриття ліквідністю (*LCR*) загалом по всіх валютах – 395%; коефіцієнт покриття ліквідністю (*LCR*) в іноземних валютах – 232%; коефіцієнт чистого стабільного фінансування (*NSFR*) – 191%.

Показники ліквідності балансу АТ «ПУМБ» високі. Чутливість до ризику ліквідності нівелюється диверсифікацією ресурсної бази за основними контрагентами та прогнозованістю грошових потоків найбільших кредиторів, а також вагомим обсягом високоліквідних активів. Разом з тим, фактором тиску на ліквідність кредитно-фінансової установи є активні військові дії, що відбуваються на території України.

Вибір показників виміру ліквідності обумовлюється насамперед вимогами наглядового органу до оцінки ліквідності. В іноземних країнах наглядові органи або взагалі директивно не встановлюють обов'язкове коло таких показників (наприклад, у США), або встановлюють незначну кількість показників (наприклад, у Японії, Німеччині, Франції, Англії). В кваліфікаційній роботі упорядковано систему показників ліквідності окремих країн світу.

Максимізація банківських прибутків є ключовим напрямком роботи керівництва банком, але вона не може існувати у відриві від комплексних рішень щодо рівня ризиків та інших факторів. Вищий рівень ризику надає потенційні можливості отримання більших прибутків, але і не виключає настання великих втрат, тому балансування між прибутковістю та ризиком є одним із важливих і складних завдань, які повинні вирішувати менеджери кожного банку.

З метою підвищення точності та об'єктивності оцінки рівня ліквідності банків, на нашу думку, доцільно запровадити комплексну систему показників ліквідності, до складу якої увійдуть запропоновані нами підсистеми: внутрішня,

нормативна, зовнішня, макроекономічна. Ці підсистеми мають бути узгоджені та взаємопов'язані між собою, а кількість показників достатньою для об'єктивної оцінки і прогнозування ліквідності та можливих ризиків її втрати на всіх рівнях банківської системи.

Подальша розробка та узгодження запропонованих підсистем показників ліквідності, формування комплексної її оцінки дасть можливість передбачати банкам і НБУ можливі диспропорції в банківській діяльності, своєчасно їх усувати, корегувати інструменти регулятивної політики та напрямки їх використання, визначатися з розвитком більш перспективних банківських і фінансових активів.

Найважливішим фактором забезпечення отримання стабільного і зростаючого доходу банку є підвищення рівня активів банку і якісний розподіл активів за нормами і типами, що досягається ефективним механізмом оперативного і стратегічного планування. Алгоритми планування мають спиратися на застосування оптимальних розподільних алгоритмів, які б враховували б доходність кожного з активів, ризик, що його супроводжує і часові параметри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзюблюк О., Рудан В. Аналіз ліквідності банківської системи України: монографія. Тернопіль: «Вектор», 2019. 290 с.
2. Олійник Д.М. Ліквідність комерційного банку: управління та регулювання: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01. Київ, 2002. 20 с.
3. Фуксман О. Ліквідність у забезпеченні стабільності банку. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2013. №4. С. 57-68.
4. Економічна енциклопедія: в 3 т. / за заг. ред. С.В. Мочерного. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. Т. 2. 848 с.
5. Крішталь Т.Е. Методика аналізу ліквідності комерційного банку: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04. Київ, 2003. 17 с.
6. Commercial bank financial management. Macmillan, New York, and Collier Macmillan, London, 1983. 696 p.
7. Ліквідність банківської системи України: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 12 / В.І. Міщенко, А.В. Сомик та ін. Київ; Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. 180 с.
8. Іващук О. Концептуальні підходи до ліквідності банку як об'єкту фінансового управління. *Галицький економічний вісник*. 2010. №2(27). С. 163-169.
9. Шептуха О. М., Волковенкова М. М., Коротка О. О. Управління ризиком ліквідності і платоспроможності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. №17. С. 776-778.
10. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: постанова НБУ від 28.08.2001 р. №368 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 09.04.2025).
11. Карелов М.В. Економічна сутність та методи оцінки ліквідності банку. *Глобальні та національні проблеми економіки*: електронне наукове фахове

видання. 2017. Випуск 17. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/134.pdf> (дата звернення: 11.04.2025).

12. Галицька Е., Висоцька Л. Удосконалення системи показників ліквідності комерційних банків. *Банківська справа*. 2002. № 2. С. 19-25.

13. Косарева І. П., Крамська Д. О. Ліквідність банку: сутність та вплив основних факторів на діяльність банків. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 29. С. 99-103.

14. Рябушка Л. Б., Пігуль Н. Г., Батанін В. Д. Особливості регулювання ліквідності банків в умовах воєнного стану. *Бізнес-Інформ*. 2023. №10. С. 276–285.

15. Нікольчук Ю., Швабій К., Касьянов В. Ліквідність комерційного банку: теоретичний аспект. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. №4. С. 86-94.

16. Даньшанін Т. Р., Метлушко О. В. Управління ліквідністю та платоспроможністю комерційного банку в умовах фінансової кризи. *Приазовський економічний вісник*. 2022. № 5(05). С. 285-289.

17. Ушакова О. А. Банківські операції : навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2021. 226 с.

18. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. №679-XIV (із змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №29. Ст. 238.

19. Національний банк України: Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/archive-news/all/84310-pidtrimka-likvidnosti-bankivskoyi-sistemi-natsionalnim-bankom-ukrayini> (дата звернення: 19.04.2025).

20. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. №2121- III (Із змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5-6. Ст. 30.

21. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи: постанова Правління Національного банку України від 17.09.2015 р.

№615. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15#Text> (дата звернення: 09.05.2025).

22. Колеснік Я. В., Попов В. О. Аналіз ліквідності банківського сектору країни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. №22 (2). С. 28-31.

23. Положення про екстрену підтримку Національним банком України ліквідності банків: постанова Правління Національного банку України від 14.12.2016 р. №411 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0411500-16#Text> (дата звернення: 11.05.2025).

24. Про особливості регулювання ліквідності банків у період дії воєнного стану: постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 р. №22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022500-22#Text> (дата звернення: 19.05.2025).

25. Береславська О. І., Сапальов В. В., Супрун А. В. Бланкове рефінансування як інструмент стабілізації банківського сектору в період воєнного стану. *Економіка та суспільство*: електронний журнал. 2024. Вип. №68. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5080/5027> (дата звернення: 19.05.2025).

26. Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні: Постанова НБУ від 15.12.2017 р. №803-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17#Text> (дата звернення: 16.05.2025).

27. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: постанова Правління Національного банку України від 23 березня 2022 року №59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0059500-22#Text> (дата звернення: 19.05.2025).

28. Павленко Л. Д., Ткаченко А. П. Ризик-фактори ліквідності банку та

методи їх оцінювання в умовах волатильності банківської системи України. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2020/57.pdf (дата звернення: 19.05.2025).

29. Фетисов Г.Г., Юденков Ю.М. Організаційні аспекти формування стійкості банківської системи. *Гроші и кредит*. 2002. - №8. – С. 32-38.

30. АТ «ПУМБ»: Офіційний сайт. URL: <https://about.pumb.ua> (дата звернення: 19.04.2024).

31. Фінансова звітність АТ «ПУМБ» за 2021 рік та висновки керівництва: Офіційний сайт АТ «ПУМБ». URL: https://about.pumb.ua/finance/annual_reports (дата звернення: 19.04.2025).

32. Фінансова звітність АТ «ПУМБ» за 2022 рік та висновки керівництва: Офіційний АТ «ПУМБ». URL: https://about.pumb.ua/finance/annual_reports (дата звернення: 19.04.2025).

33. Фінансова звітність «ПУМБ» 2023 рік та висновки керівництва: Офіційний сайт АТ «ПУМБ». URL: https://about.pumb.ua/finance/annual_reports (дата звернення: 19.04.2025).

34. Рейтингове агентство «Кредит-Рейтинг»: Офіційний сайт. Рейтинговий звіт РУМВ 001-030 про оновлення кредитного рейтингу та рейтингу надійності банківських вкладів (депозитів). URL: <https://www.credit-rating.ua> (дата звернення: 19.04.2025).

35. Гладчук О.М., Ткачук І.Я., Харабара В.М. Банківські операції: в схемах, таблицях, коментарях: навч. посібник. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 208 с.

36. Бурденко І. М., Дмитрієв Є. Є., Ребрик Ю. С., Серпенінова Ю. С. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку: монографія / за заг. ред. Ю. С. Серпенінової. Суми: Університетська книга, 2011. 136 с.

37. Білик М.Д. Методологічні основи управління фінансовою стійкістю комерційного банку. *Формування ринкових відносин в Україні*: Зб. наук. праць. 2005. №4. С. 54-57.

38. Пурій Г.М. Удосконалення державного регулювання банківської діяльності в контексті збереження фінансової безпеки України. *Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць*. 2011. Вип. 21.5. С. 272-280.

39. Галицька Е, Висоцька Л. Удосконалення системи показників ліквідності комерційних банків. *Банківська справа*. 2002. № 2. С. 19-25.

40. Васюренко О.В., Волохата К.О. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: Навчальний посібник. Київ: Знання, 2006. 463 с.

41. Енциклопедія банківської справи України / Редкол.: В.С. Стельмах (голова) та ін. Київ: Молодь, Ін Юре, 2001. 680 с.

42. Поздишев В. Вимоги Базель III до основних параметрів діяльності банківських установ. *Україна фінансова: інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку*. URL: https://ufin.com.ua/analit_mat/sdu/149 (дата звернення: 19.05.2025).

43. Сус Л. В., Сус Ю. Ю. Економічні нормативи НБУ як інструмент регулювання банківської діяльності. *Бізнес-Інформ*. 2021. № 3. С. 119-126.

11.06.2025

Доценко А.А.

Додаток А

Автори	Визначення поняття «ліквідність банку»
Здатність своєчасно виконувати свої зобов'язання в повному обсязі	
Дзюблюк О., Рудан В. [1]	у широкому розумінні – це його спроможність без втрат або з мінімальними втратами виконувати зобов'язання за пасивними операціями відповідно до їх строковості, а також забалансові зобов'язання щодо деяких видів активів, зокрема надання кредитів; у вузькому розумінні – це такий стан активу і пасиву балансу банку, який дозволяє оперативної і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями.
Олійник Д.М. [2]	здатність банку своєчасно і в повному обсязі виконувати взяті на себе балансові та позабалансові зобов'язання та своєчасно і в повному обсязі забезпечити можливі потреби платоспроможних клієнтів в кредитних коштах, за умови збереження постійної позитивної маржі між середньою вартістю наданих та залучених коштів, з урахуванням затрат пов'язаних з кредитним ризиком та затрат пов'язаних з обов'язковим резервуванням.
Фуксман О. [3]	здатність, не порушуючи внутрішніх та зовнішніх регулятивних вимог, виконувати усі зобов'язання в повному обсязі у необхідній валюті та у відповідний строк за рахунок структури балансу.
Здатність швидко перетворювати активи у грошові кошти	
Мочерний С.В. [4]	здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх зобов'язань; можливість перетворення статей активу на гроші для оплати зобов'язань з пасиву.
Крішталь Т.Е. [5]	визначає ліквідність банку, як його здатність виконувати боргові, збалансовані та потенційні кредитні зобов'язання, для цього необхідні не тільки оптимальна структура, обсяги і висока якість його пасивів і активів, але і можливість оперативної залучати кошти із зовнішніх джерел за розумною ціною. Ця здатність реалізується в часі тільки тоді, коли ліквідні активи трансформуються в грошову форму
Здатність розраховуватись за своїми зобов'язаннями та одночасно розширювати кредитну діяльність	
Дж. Сінкі [6]	здатність банку ... забезпечувати ліквідність вимагає наявності високоліквідних і легко переміщуваних для нього фінансових активів. Вимога ліквідності означає, що фінансові активи мають бути доступні для власників в найкоротший час (впродовж дня або того менш) за номіналом. Вимога переміщуваності означає, що права на володіння фінансовими активами мають бути передаваними за номіналом іншому економічному суб'єктові, причому у формі, прийнятній для нього.
Міщенко В.І., Сомик А.В. [7]	здатність банку своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання та забезпечити розвиток банку на основі проведення і нарощування обсягів його операцій відповідно до стратегій розвитку банку.
Івашук О. [8]	здатність банку своєчасно та з мінімальними витратами виконувати вимоги щодо виплати за своїми зобов'язаннями та бути готовим задовольнити потреби в кредиті клієнтів банку.

Додаток Б

АКТИВИ БАЛАНСУ БАНКУ

<p>Грошові кошти та їх еквіваленти, в т. ч. — в національній валюті; — в іноземній валюті; 1. Банківські метали 2. Кошти в НБУ</p>	}	Високоліквідні активи
<p>3. Коррахунки, що відкриті в інших банках, в т. ч. — в національній валюті; — в іноземній валюті. 4. Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам 5. Кредити, надані клієнтам, в т. ч. а) кредити, що надані органам державної влади; б) кредити, що надані суб'єктам господарювання; в) кредити, що надані фізичним особам; г) кредити, надані небанківським фінансовим установам.</p>		
<p>6. Інвестиції в цінні папери 7. Основні засоби 8. Інвестиційна нерухомість 9. Нематеріальні активи 10. Активи з права користування 11. Інші активи</p>	}	Низьколіквідні активи
ВСЬОГО		

Продовження додатку Б

ПАСИВИ БАЛАНСУ БАНКУ

1. Зобов'язання перед НБУ		Зобов'язання
2. Кошти банків		
3. Кошти клієнтів		
4. Похідні фінансові зобов'язання		
5. Орендні зобов'язання		
6. Поточні податкові зобов'язання		
7. Інші зобов'язання		
8. Статутний (акціонерний) капітал		Капітал банку
9. Резервний капітал		
10. Додатковий капітал		
11. Емісійний дохід		
12. Дооцінка		
13. Нерозподілений прибуток		
ВСЬОГО		

Додаток В1

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2021 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2021 рік	2020 рік
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	21 326 213	14 534 838
Кредити та аванси банкам	7	2 802 502	1 486 374
Інвестиції в цінні папери	8	23 142 132	18 454 704
Кредити та аванси клієнтам	9	53 086 793	37 573 208
Похідні фінансові активи	18	10 814	9 492
Інші фінансові активи	12	1 625 557	576 523
Інші нефінансові активи	12	281 383	349 351
Основні засоби	10	1 698 168	1 647 151
Інвестиційна нерухомість	10	62 099	71 330
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	10	255 846	264 333
Активи з права користування	11	344 117	294 432
Відстрочені податкові активи	25	13 200	2 218
Всього активів		104 648 824	75 263 954
Зобов'язання			
Зобов'язання перед Центральним банком	13	5 693 029	4 200 554
Кошти банків	14	1 445 197	1 356 654
Кошти клієнтів	15	80 917 134	57 515 262
Похідні фінансові зобов'язання	18	8 204	26 291
Орендні зобов'язання	16	379 968	328 639
Поточні податкові зобов'язання		257 844	132 528
Інші фінансові зобов'язання	17	2 463 602	1 341 892
Інші нефінансові зобов'язання	17	922 553	678 123
Всього зобов'язань		92 087 531	65 579 943
Власний капітал			
Акціонерний капітал	19	4 780 595	4 780 595
Емісійний дохід		101 660	101 660
Дооцінка		437 533	448 068
Резерв під прибутки та збитки за фінансовими активами, оцінених за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		124 623	130 887
Резервний капітал		2 909 909	1 605 862
Нерозподілений прибуток		4 206 973	2 616 939
Всього власного капіталу		12 561 293	9 684 011
Всього зобов'язань та власного капіталу		104 648 824	75 263 954

Підписано від імені Правління 7 жовтня 2022 року.

С. П. Черненко (Голова Правління)

К. О. Школяренко (Фінансовий директор)

О. О. Полещук (Головний бухгалтер)

Додаток В2

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»**Звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2022 року**

(у тисячах гривень)

	Прим.	2022 рік	2021 рік
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	46 455 889	21 326 213
Кредити та аванси банкам	7	3 490 916	2 802 502
Інвестиції в цінні папери	8	12 586 771	23 142 132
Кредити та аванси клієнтам	9	43 770 237	53 086 793
Поточні податкові активи		32 962	-
Похідні фінансові активи	18	-	10 814
Інші фінансові активи	12	2 419 697	1 625 557
Інші нефінансові активи	12	330 806	281 383
Основні засоби	10	1 710 376	1 698 168
Інвестиційна нерухомість	10	59 168	62 099
Нематеріальні активи, за винятком гудвілу	10	654 811	255 846
Активи з права користування	11	259 282	344 117
Відстрочені податкові активи	24	203 325	13 200
Всього активів		111 974 220	104 648 824
Зобов'язання			
Зобов'язання перед Центральним банком	13	4 188 304	5 693 029
Кошти банків	14	2 324 222	1 445 197
Кошти клієнтів	15	90 299 888	80 871 781
Похідні фінансові зобов'язання	18	93 807	8 204
Орендні зобов'язання	16	274 383	379 968
Поточні податкові зобов'язання		-	257 844
Інші фінансові зобов'язання	17	2 546 201	2 508 955
Інші нефінансові зобов'язання	17	551 034	922 553
Всього зобов'язань		100 277 839	92 087 531
Власний капітал			
Акціонерний капітал	19	4 780 595	4 780 595
Емісійний дохід		101 660	101 660
Дооцінка		430 759	437 533
Резерв під прибутки та збитки за фінансовими активами, оцінених за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		(350 345)	124 623
Резервний капітал		2 909 909	2 909 909
Нерозподілений прибуток		3 823 803	4 206 973
Всього власного капіталу		11 696 381	12 561 293
Всього зобов'язань та власного капіталу		111 974 220	104 648 824

Підписано від імені Правління 27 квітня 2023 року:

С. П. Черненко (Голова Правління)

К. О. Школяренко (Фінансовий директор)

О. О. Полещук (Головний бухгалтер)

Додаток В3

Звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2023 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2023 рік	2022 рік
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	33 747 952	46 455 869
Кредити та аванси банкам	7	4 213 505	3 490 916
Інвестиції в цінні папери	8	58 155 525	12 586 771
Кредити та аванси клієнтам	9	52 058 047	43 770 237
Похідні фінансові активи	18	8 510	-
Поточні податкові активи		-	32 962
Інші фінансові активи	12	2 611 752	2 419 697
Інші нефінансові активи	12	273 802	330 806
Основні засоби	10	1 652 243	1 710 376
Інвестиційна нерухомість	10	59 168	59 168
Нематеріальні активи, за винятком гудвілу	10	320 312	654 811
Активи з права користування	11	234 030	259 282
Відстрочені податкові активи	24	-	203 325
Всього активів		153 334 846	111 974 220
Зобов'язання			
Зобов'язання перед Центральним банком	13	-	4 188 304
Кошти банків	14	2 716 727	2 324 222
Кошти клієнтів	15	126 542 822	90 299 888
Похідні фінансові зобов'язання	18	1 250	93 807
Орендні зобов'язання	16	266 294	274 383
Поточні податкові зобов'язання	24	3 200 277	-
Інші фінансові зобов'язання	17	2 188 420	2 546 201
Інші нефінансові зобов'язання	17	909 011	551 034
Відстрочені податкові зобов'язання	24	120 273	-
Всього зобов'язань		135 945 074	100 277 839
Власний капітал			
Акціонерний капітал	19	4 780 595	4 780 595
Емісійний дохід		101 660	101 660
Дооцінка		403 283	430 759
Резерв під прибутки та збитки за фінансовими активами, оцінених за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		1 407 291	(350 345)
Резервний капітал		2 909 909	2 909 909
Нерозподілений прибуток		7 787 034	3 823 803
Всього власного капіталу		17 389 772	11 696 381
Всього зобов'язань та власного капіталу		153 334 846	111 974 220

Підписано від імені Правління 25 березня 2024 року:

С. П. Черненко (Голова Правління)

О. О. Полещук (Головний бухгалтер)

Додаток В4

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
Звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2024 року

(у тисячах гривень)

	Прим.	2024 рік	2023 рік
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	59 202 081	33 747 952
Кредити та аванси банкам	7	5 435 023	4 213 505
Інвестиції в цінні папери	8	49 901 420	58 155 525
Кредити та аванси клієнтам	9	66 920 439	52 058 047
Похідні фінансові активи	17	–	8 510
Інші фінансові активи	12	1 979 208	2 611 752
Інші нефінансові активи	12	286 232	273 802
Активи з права користування	11	251 717	234 030
Основні засоби	10	2 142 633	1 652 243
Інвестиційна нерухомість	10	68 231	69 168
Нематеріальні активи, за винятком гудвілу	10	395 582	320 312
Всього активів		186 582 566	153 334 846
Зобов'язання			
Кошти банків	13	3 873 397	2 716 727
Кошти клієнтів	14	154 148 828	126 542 822
Похідні фінансові зобов'язання	17	2 664	1 250
Поточні податкові зобов'язання	23	2 504 344	3 200 277
Орендні зобов'язання	11	284 087	266 294
Інші фінансові зобов'язання	16	2 075 234	2 188 420
Інші нефінансові зобов'язання	16	1 219 255	909 011
Відстрочені податкові зобов'язання	23	282 184	120 273
Всього зобов'язань		164 389 993	135 945 074
Власний капітал			
Акціонерний капітал	18	4 780 595	4 780 595
Емісійний дохід		101 660	101 660
Дооцінка		606 516	403 283
Резерв під прибутки та збитки за фінансовими активами, оцінених за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		2 057 642	1 407 291
Резервний капітал		3 107 683	2 909 909
Нерозподілений прибуток		11 538 477	7 767 034
Всього власного капіталу		22 192 573	17 389 772
Всього зобов'язань та власного капіталу		186 582 566	153 334 846

Підписано від імені Правління 22 квітня 2025 року

С.П. Черненко (Голова Правління)

Черненко
Сергій
Владимирович
ЄДРПОУ/ІПН
14282829

О.О. Полещук (Головний бухгалтер)

Полещук
Олена
Олегівна
ЄДРПОУ/ІПН

Додаток Д

Аналіз динаміки активів АТ «ПУМБ» за 2022-2024 роки, тис. грн.

Показники	Станом на			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+;-), тис. грн.		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+;-), у %	
	01.01. 2023 р.	01.01. 2024 р.	01.01. 2025 р.	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
Грошові кошти та їх еквіваленти	46455869	33747952	59202081	-12707917	+25454129	72,6	175,4
Кредити та аванси банкам	3490916	4 213505	5435023	+722589	+1221518	120,7	129,0
Інвестиції в цінні папери	12586771	58155525	49901420	+45568754	-8254105	в 4,6 р.	85,8
Кредити та аванси клієнтам	43770237	52058047	66920439	+8287810	+14862392	118,9	128,5
Похідні фінансові активи	-	8510	-	+8510	-8510	-	-
Поточні податкові активи	32962	-	-	-32962	-	-	-
Інші фінансові активи	2419697	2611752	1979208	+192055	-632544	107,9	75,8
Інші нефінансові активи	330806	273802	286232	-57004	+12430	82,8	104,5
Активи з права користування	1710376	234030	251717	-1476346	+17687	13,7	107,6
Основні засоби	59168	1652243	2142633	+1593075	+490390	в 27,9 р.	129,7
Інвестиційна нерухомість	654811	59168	68231	-595643	+9063	9,0	115,3
Нематеріальні активи, за винятком гудвілу	32962	320312	395582	+287350	+75270	971,8	123,5
Активи з права користування	259282	-	-	-259282	-	-	-
Відстрочені податкові активи	203325	-	-	-203325	-	-	-
Всього активів	111974220	153334846	186582566	41360626	33247720	136,9	121,7

Джерело: складено автором та пораховано за даними [30-33]

Додаток Е

Таблиця Е1

Аналіз динаміки зобов'язань АТ «ПУМБ» за 2022-2024 роки, тис. грн.

Показники	Станом на			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+;-), тис. грн.		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+;-), у %	
	01.01. 2023	01.01. 2024	01.01. 2025	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
Зобов'язання перед Центральним банком	418304	-	-	-418304	-	-	-
Кошти банків	2324222	2716727	3873397	+392505	+1156670	116,9	142,6
Кошти клієнтів	90299888	126542822	154148828	+36242934	+27606006	140,1	121,8
Похідні фінансові зобов'язання	93807	1250	2664	-92557	+1414	1,3	213,1
Поточні податкові зобов'язання	-	3200277	2504344	+3200277	-695933	-	78,3
Орендні зобов'язання	274383	266294	284087	-8089	+17793	97,1	106,7
Інші фінансові зобов'язання	-	2188420	2075234	+2188420	-113186	-	94,8
Інші нефінансові зобов'язання	2546201	909011	1219255	-1637190	+310244	35,7	134,1
Відстрочені податкові зобов'язання	551034	120273	282184	-430761	+161911	21,8	234,6
Всього зобов'язань	100277839	135945074	164389993	+35667235	+28444919	135,6	120,9

Джерело: складено автором та пораховано за даними [30-33]

Таблиця Е2

Аналіз динаміки власного капіталу АТ «ПУМБ» за 2022-2024 роки

Показники	Станом на			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+;-), тис. грн.		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+;-), у %	
	01.01. 2023	01.01. 2024	01.01. 2025	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
Акціонерний капітал	4780595	4780595	4780595	-	-	-	-
Емісійний дохід	101660	101660	101660	-	-	-	-
Дооцінка	430759	403283	606516	-27476	+203233	93,6	150,4
Резерв під прибутки та збитки за фінансовими активами, оцінених за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	(350345)	1407291	2057642	+1757636	+650351	-401,7	146,2
Резервний капітал	2909909	2909909	3107683	-	+197774	-	106,8
Нерозподілений прибуток	3823803	7787034	11538477	+3963231	+3751443	203,6	148,2
Всього власного капіталу	11696381	17389772	22192573	+5693391	+4802801	148,7	127,6

Джерело: складено автором та пораховано за даними [30-33]

Додаток Ж

Склад та динаміка фінансових результатів АТ «ПУМБ» за 2022-2024 роки

Показники	Станом на			Абсолютне відхилення (приріст/зменшення) (+,-), тис. грн.		Відносне відхилення (приріст/зменшення) (+,-), у %	
	01.01. 2023 р.	01.01. 2024 р.	01.01. 2025 р.	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
Процентний дохід, обчислений із застосуванням методу ефективного відсотка	14512778	19916370	22738690	+5403592	+2822320	137,2	114,2
Процентні доходи	382603	348180	474222	-34423	+126042	91,0	136,2
Процентні витрати	(4740903)	(7899066)	(8562794)	-3158163	-663728	166,6	108,4
Чистий процентний дохід	10154478	12365484	14650118	+2211006	+2284634	121,8	118,5
Комісійні доходи	3205014	3935528	4467644	+730514	+532116	122,8	113,5
Комісійні витрати	(1183751)	(1791291)	(2306522)	-607540	-515231	151,3	128,8
Чистий комісійний дохід	2021263	2144237	2161122	+122974	+16885	106,1	100,8
Прибуток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності	(10338901)	(439299)	(429060)	+9899602	+10239	4,2	97,7
Чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою	1264678	857655	869008	-407023	+11353	67,8	101,3
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки іноземної валюти	166962	42712	83463	-124250	+40751	25,6	195,4
Чистий прибуток (збиток) від операцій з борговими фінансовими інструментами	(50656)	(11549)	1540	+39107	+13089	22,8	-13,3
Прибутки (збитки) від зміни справедливої вартості похідних інструментів	177491	167524	(35536)	-9967	-203060	94,4	-21,2
Прибуток/збиток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності для нефінансових активів	(80449)	38392	6627	+118841	-31765	-47,7	17,3
Інші прибутки (збитки)	231755	116768	27342	-114987	-89426	50,4	23,4
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	4792964	15281241	17343122	+10488277	+2061881	318,8	113,5
Операційні витрати	(5278302)	(7043808)	(9209928)	-1765506	-2166120	133,4	130,8
Прибуток (збиток) до оподаткування	(485338)	8237433	8133194	+8722771	-104239	-1697,3	98,7
(Витрати на сплату податку) доходи від повернення податку	87615	(4281958)	(4190827)	-4369573	+91131	-4887,2	97,9
Прибуток (збиток) за звітний період	(397723)	3955475	3942367	+4353198	-13108	-994,5	99,7

Джерело: складено автором та пораховано за даними [30-33]